

Lainsäädäntö yhdistelmävankeudesta

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Lainsäädäntö yhdistelmävankeudesta

Lausuntotiivistelmä

16.12.2013

Julkaisun nimi	Lainsäädäntö yhdistelmävankeudesta. Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Matti Vartia		
Oikeusministeriön julkaisu	58/2013 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 1/61/2012	HARE numero	OM010:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-278-1		
URN	URN:ISBN:978-952-259-278-1		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-278-1		
Asia- ja avainsanat	rikoslaki, rangaistuslajit, yhdistelmävankeus, rangaistuksen määrääminen		
Tiivistelmä	Julkaisu sisältää tiivistelmän yhdistelmärankaistuksen käyttöönottamista selvittäneen työryhmän mietinnöstä saaduista lausunnoista. Työryhmän tehtävän oli selvittää, olisiko perusteltua luoda mahdollisuus liittää pitkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin lyhyt ehdoton vankeusjakso.		

16.12.2013

Publikationens titel	Lagstiftning om kombinationsfängelse Remissammandrag		
Författare	Matti Vartia		
Justitieministeriets publikation	58/2013 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 1/61/2012	HARE nummer	OM010:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-278-1		
URN	URN:ISBN:978-952-259-278-1		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-278-1		
Sak- och nyckelord	strafflagen, straffarter, kombinationsfängelse, bestämmande av straff		
Referat	Publikationen innehåller ett sammandrag av utlåtandena om arbetsgruppsbetänkandet om möjligheten att ta in kombinationsfängelse som en ny straffart i strafflagen. Arbetsgruppen hade till uppgift att utreda om det skulle vara motiverat att införa möjlighet att ansluta ett kort ovillkorligt fängelsestraff till långa villkorliga fängelsestraff.		

SISÄLLYS

1	YLEISTÄ _____	8
1.1	Työryhmän ehdotukset _____	8
1.2	Lausuntopyyntö _____	10
2	YHTEENVETO LAUSUNTOPALAUTTEEN KESKEISESTÄ SISÄLLÖSTÄ _____	12
3	YLEISET KANNANOTOT YHDISTELMÄVANKEUDESTA _____	14
4	YKSITYISKOHTAISIA KANNANOTTOJA YHDISTELMÄVANKEUDESTA _____	29
4.1	Yhdistelmävankeuden soveltaminen alle kahden vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin _____	29
4.2	Yhdistelmävankeuden soveltaminen yli kahden vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin _____	31
5	YHDISTELMÄVANKEUDEN TOTEUTUSTAPAAN JA SÄÄNNÖKSIIN LIITTYVIÄ MUITA KOMMENTTEJA _____	35
6	VALVONTARANGAISTUS EHDOLLISEN VANKEUDEN OHEISSEURAAMUKSENA _____	41
7	ESITYKSEN VAIKUTUKSET _____	45

1 YLEISTÄ

1.1 Työryhmän ehdotukset

Oikeusministeriö asetti 20.2.2012 työryhmän pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti selvittämään, olisiko perusteltua luoda mahdollisuus liittää pitkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin lyhyt ehdoton vankeusjakso.

Kirjauksen taustalla on osaltaan julkinen arvostelu, joka on ajoittain yksittäistapauksissa kohdistettu tuomittujen vankeusrangaistusten ehdollisuuteen. Seuraamusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta nykyisen lainsäädännön ongelmana on, että siirtyminen pitkästä ehdollisesta rangaistuksesta samanpituiseen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Tavoitteilana tulisi olla, että rangaistukset voisivat ankaroitua vastaavalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin.

Työryhmän tavoitteena oli arvioida, sopisiko yhdistelmärangaistus osaksi seuraamusjärjestelmäämme. Arvioinnin tuloksena tuli muodostaa myös käsitys siitä, millä edellytyksillä yhdistelmärangaistuksia tulisi käyttää käytännössä tuomitsemaan. Edelleen tuli selvittää, miten yhdistelmärangaistukset voitaisiin käyttää käytännössä panna täytäntöön. Tavoitteena oli myös, että yhdistelmärangaistuksen käyttöönotto ei lisäisi vankien määrää.

Työryhmän tehtävänä oli:

1. Selvittää yhdistelmärangaistusta koskevaa lainsäädäntöä ja tuomitsemiskäytäntöä oikeuskulttuuriltaan Suomea lähellä olevissa maissa.
2. Arvioida, onko yhdistelmärangaistuksen ottaminen osaksi seuraamusjärjestelmää perusteltua.
3. Laatia hallituksen esityksen muodossa yhdistelmärangaistusta koskeva ehdotus, jos uuden seuraamusmuodon käyttöönotto on työryhmän arvion mukaan aiheellista.

Työryhmän puheenjohtajana toimi oikeusneuvos Ilkka Rautio (Korkein oikeus).

Työryhmän jäseninä olivat:

osastopäällikkö Jarmo Littunen (oikeusministeriö),
lainsäädäntöneuvos Matti Marttunen (oikeusministeriö),
hallitussihteeri Matti Vartia (oikeusministeriö),
ylijohtaja Tapio Lappi-Seppälä (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos),
kihlakunnansyyttäjä Minna Miesmäki (Pirkanmaan syyttäjänvirasto),

johtaja Jouko Pietilä (Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudellinen yksikkö) ja asianajaja Heini Kotamäki (Suomen Asianajajaliitto).

Jarmo Littusen siirryttyä korkeimman oikeuden oikeusneuvokseksi hänen tilalleen määrättiin 20.8.2012 alkaen lainsäädäntöneuvos Ulla Mohell (oikeusministeriö).

Marttunen ja Vartia toimivat myös työryhmän sihteereinä.

Työryhmän määräaika päättyi 31.3.2013. Työryhmä kokoontui 18 kertaa ja kuuli työnsä aikana käräjätuomari Outi Nokso-Koivistoa ja professori Pekka Viljasta. Työryhmän mietintöön sisältyy Ulla Mohellin ja Matti Vartian täydentävä lausuma.

Työryhmän esityksessä ehdotetaan, että rikoslakiin lisättäisiin uutena rangaistuslajina yhdistelmävankeus. Yhdistelmävankeus olisi rangaistuslaji, joka koostuisi pidemmästä ehdollisen vankeuden osasta ja lyhyemmästä ehdottoman vankeuden osasta.

Jos vuotta pidempi mutta enintään kahden vuoden ehdollinen vankeus oheisseuraamukseen on selvästi riittämätön rangaistus, vankeus voitaisiin tuomita osaksi ehdollisena ja osaksi ehdottomana (yhdistelmävankeus). Ehdollista vankeutta olisi tällöin tuomittava vähintään yksi vuosi ja ehdotonta vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään kolme kuukautta.

Yhdistelmävankeutena voitaisiin poikkeuksellisesti tuomita myös yli kahden, mutta enintään kolmen vuodenvankeus, jos se on erityisen perusteltua kohtuusperusteiden nojalla, eivätkä rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä rangaistuksen tuomitsemista kokonaan ehdottomana. Ehdotonta vankeutta olisi tällöin vähintään kolme kuukautta ja enintään yksi vuosi.

Yhdistelmävankeuteen sisältyisi aina ehdotonta vankeutta, jota ei voitaisi tuomita yhdyskuntapalveluna tai valvontarangaistuksena.

Uudistus toteutettaisiin rikoslakia, pääosin rikoslain 6 luvun rangaistuksen määräämistä koskevaa sääntelyä muuttamalla. Uuden seuraamuksen täytäntöönpanoon sovellettaisiin nykyisin voimassa olevia sääntöjä rangaistusten täytäntöönpanosta.

Ehdotus sisältää lisäksi muutosehdotuksen ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi siten, että oheisseuraamuksena voitaisiin tuomita myös valvontarangaistus.

Täydentävässä lausumassa katsotaan, että työryhmän ehdotukset aiheuttavat seuraavia ongelmia ja huolenaiheita. Seuraamusjärjestelmän tulisi olla selkeä, johdonmukainen, ennustettava ja oikeudenmukainen. Viime vuosina Suomessa on valmistelu erillisinä hankkeina useita uusia seuraamuksia tai seuraamusyhdistelmiä. Työryhmän ehdotukset yhdistelmävankeudesta ja valvontarangaistuksen lisäämisestä vuotta pidemmän ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi ovat omiaan entisestään hämärtämään seuraamusjärjestelmää. Muut samaan aikaan vireillä olevat muutosehdotukset huomioon ottaen on

olemassa suuri vaara, että seuraamusjärjestelmä pirstaloituu liaksi ja sen hahmottamisesta tulee haasteellista. Työryhmän ehdotuksia ja muita parhaillaan vireillä olevia muutosehdotuksia ei tulisi toteuttaa erillisinä uudistushankkeina, vaan sen sijaan seuraamusjärjestelmää pitäisi pysähtyä tarkastelemaan kokonaisuudessaan ja pyrkiä löytämään sen kehittämiseksi kokonaisvaltaisia ratkaisuja, jotka eivät heikennä seuraamusjärjestelmän selkeyttä, johdonmukaisuutta ja legitimitettä.

Lyhyeen vankeusrangaistukseen liittyy myös useita haittavaikutuksia. Tutkimuksin on myös voitu osoittaa, että lyhyt vankeusrangaistus vähentää tai jopa poistaa vankilan pelotevaikutuksen, etenkin nuorilla rikoksentehtäjillä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuoreen tutkimuksen (116/2013) mukaan lyhyelläkin vankeusrangaistuksella on uusi-misriskiä lisäävä vaikutus. Lausumassa katsotaan, että harkinnassa tulisi ottaa huomioon myös seuraamusten kustannustehokkuus sekä tutkimustietoon perustuva näkemys seuraamusten vaikuttavuudesta. Ehdotus on myös ristiriidassa rangaistusten täytäntöönpanon kehittämiseksi asetetun tavoitteen kanssa siirtää rangaistusten täytäntöönpanon painopistettä suljetusta vankilasta yhdyskuntaseuraamuksiin. Ehdotuksen kustannuslaskelmia pidettiin myös epävarmoina.

Lausumassa ei myöskään yhdytty työryhmän ehdotukseen valvontarangaistuksen liittämistä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi, koska se hämärtäisi valvontarangaistuksen asemaa seuraamusjärjestelmässä, monimutkaistasi ja pitkittäisi rikosprosessia, aiheuttaisi kohtuuttomasti työtä Rikosseuraamuslaitokselle ja sen käyttö jäisi todennäköisesti lähes marginaaliseksi.

1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi 27. toukokuuta päivätyllä lausuntopyyntöillä 41 viranomaiselta ja järjestöltä kirjallisen lausunnon työryhmän mietinnöstä. Lisäksi korkeimmalle oikeudelle ja eduskunnan oikeusasiamiehelle varattiin tilaisuus antaa lausuntonsa. Lausunnoille varattu aika päättyi 16 päivänä syyskuuta 2013. Lausuntoja saapui 25 kappaletta.

Pyydetyn lausunnon antoivat:

Sisäasianministeriön poliisiosasto
Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto
Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto
Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö
Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö

Helsingin syyttäjänvirasto
Pirkanmaan syyttäjänvirasto
Helsingin käräjäoikeus
Keski-Suomen käräjäoikeus
Helsingin hovioikeus
Turun hovioikeus

Vaasan hovioikeus
Rovaniemen hovioikeus

Poliisihallitus
Oikeusrekisterikeskus

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue
Länsi-Suomen rikosseuraamusalue
Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue

Itä-Suomen yliopiston oikeustieteiden laitos (professori Matti Tolvanen)
Lapin yliopiston oikeustieteiden tiedekunta (professori Terttu Utriainen)

Suomen Lakimiesliitto
Suomen Asianajajaliitto
Suomen tuomariliitto
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry

Kriminaalihuollon tukisäätiö

Lausuntoa eivät antaneet:

Eduskunnan oikeusasiamies
Korkein oikeus
Valtiovarainministeriö
Valtakunnansyyttäjänvirasto

Länsi-Suomen syyttäjänvirasto
Itä-Suomen syyttäjänvirasto
Lapin syyttäjänvirasto
Lapin kärjäoikeus

Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta
Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
Suomen syyttäjäyhdistys
Vankila- ja kriminaalityön henkilöstö VaKHe ry
Vankilavirkailijain liitto VVL ry

Kris Suomi ry
Vapautuvien tuki ry
Vankien omaiset VAO ry

2 YHTEENVETO LAUSUNTOPALAUTTEEN KESKEISESTÄ SISÄLLÖSTÄ

Lausunnoissa yhdyttiin lähtökohtaisesti ongelmaan siitä, että siirtyminen pitkästä ehdollisesta rangaistuksesta samanpituiseen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Lausunnonantajien kannanotot yhdistelmävankeudesta ja sen tarpeellisuudesta jakoutuivat kuitenkin merkittävästi. Lisäksi yhdistelmävankeutta kannattavien mielipiteet jakoutuivat sen suhteen, millä tavoin yhdistelmävankeus tulisi toteuttaa.

Yhdistelmävankeutta kannattivat

Työryhmän ehdotusta kannatti lähtökohtaisesti yhdeksän lausunnonantajaa: sisäasiainministeriön poliisiosasto, Helsingin syyttäjänvirasto, Helsingin käräjäoikeus, Helsingin hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Poliisihallitus, Lapin yliopisto (professori Terttu Utriainen), Suomen tuomariliitto ja Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry.

Yhdistelmävankeutta kannattavista Poliisihallitus, Lapin yliopisto ja Suomen tuomari-liitto eivät kuitenkaan kannattaneet työryhmän ehdotusta siitä, että yhdistelmävankeutta voitaisiin tuomita myös yli kahden vuoden ehdottoman vankeuden sijaan. Helsingin käräjäoikeus taas katsoi, että yhdistelmävankeutta tulisi voida tuomita ainoastaan yli kahden vuoden ehdottoman vankeuden sijaan.

Yhdistelmävankeutta eivät kannattaneet

Työryhmän ehdotusta ei lähtökohtaisesti kannattanut kymmenen lausunnonantajaa: Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö, Pirkanmaan syyttäjänvirasto, Keski-Suomen käräjäoikeus, Vaasan hovioikeus, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue, Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue, Itä-Suomen yliopisto (professori Matti Tolvanen), Suomen Lakimiesliitto ja Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis ry.

Lausunnonantajat perustelivat kantaansa yleisesti sillä, että yhdistelmävankeutta koskevaa sääntelyä ei tulisi toteuttaa irrallisena uudistushankkeena, vaan rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää tulisi samalla tarkastella kokonaisuudessaan uudelleen.

Yhdistelmävankeuteen ei selkeää kantaa

Selkeää kantaa työryhmän ehdotukseen ei ottanut kuusi lausunnonantajaa: oikeusministeriön lainvalmisteluosasto, oikeusministeriön oikeushallinto-osasto, Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö, Turun hovioikeus, Oikeusrekisterikeskus ja Suomen Asianajajaliitto.

Seuraamusjärjestelmän kokonaisselvityksen tekemistä ehdotti yhdeksän lausunnonantajaa: Pirkanmaan syyttäjänvirasto, Keski-Suomen käräjäoikeus, Vaasan hovioikeus, poliisihallitus, Oikeusrekisterikeskus, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue, Itä-Suomen yliopisto, Suomen Lakimiesliitto ja Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry.

3

YLEISET KANNANOTOT YHDISTELMÄVANKEUDESTA

Sisäasianministeriön poliisiosasto näkee muutosehdotuksen aiheellisena, koska nykyisen lainsäädännön ongelma on, että siirtymä pitkistä ehdollisista rangaistuksesta samanpituisen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston käsityksen mukaan pitää paikkansa, että yksittäistapauksissa tuomitut pitkähköt ehdolliset vankeusrangaistukset saattavat aiheuttaa vaatimuksia kyseistä rikosta koskevan rangaistusasteikon muuttamisesta, vaikkei rangaistuskäytäntöä kokonaisuutena ajatellen ja eri rikoslajien rangaistusasteikkojen keskinäisen johdonmukaisuuden kannalta tällaisten vaatimusten toteuttamiseen olisi aihetta. Jos ongelmalliseksi kuitenkin nähdään tuomittujen rangaistusten ehdollisuus, perustelumpaa on yksittäisten muuttamisen sijaan pyrkiä sääntelemään ehdottoman ja ehdollisen vankeuden valintaa koskevia säännöksiä. Ehdotetusta uudesta rangaistuslajista saattaa tässä valossa olla rangaistusjärjestelmään kohdistuvan yleisen luottamuksen kannalta hyötyä.

Lainvalmisteluosasto pitää uuteen rangaistuslajiin liittyviä ongelmiakin vartenotettavina. Seuraamusvaihtoehtojen jatkuva lisääminen asettaa seuraamuskäytännön ennustettavuudelle ja yhdenmukaisuudelle haasteita. Ehdotuksen todennäköinen lopputulos on vankimäärän nousu, mikä on ristiriidassa sen kanssa, että yhdyskuntaseuraamuksilla saavutetaan uusimisen kannalta parempia tuloksia kuin laitosseuraamuksilla ja ehdollinen vankeusrangaistus on uusimista ajatellen täyttänyt varsin hyvin varoittavan tarkoituksensa.

Edellä mainitut ongelmakohdat tulevat sinänsä työryhmän mietinnössä ja sitä täydentävässä lausumassa avoimesti esiin. Lainvalmisteluosasto kiinnittää näihin ongelmiin huomiota ja toivoo niiden tulevan otetuiksi riittävästi huomioon jatkovalmistelussa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö ei pidä yhdistelmävankeuden käyttöönottoa tarpeellisena eikä tarkoituksenmukaisena.

Lausunnossa viitataan tutkimustietoon yhdyskuntaseuraamusten paremmuudesta rikosten vähentämisessä sekä kansainväliseen kehitykseen. Sekä yhdyskunta- että laitosseuraamuksia kehitetään nykyisin eri puolilla maailmaa lähtien siitä, että niihin kuuluu rikosta vastaava rankaisullisuus ja samalla pyrkimys vaikuttaa uusintarikollisuuteen. Keskushallintoyksikkö katsoo, että rangaistusjärjestelmän ankaroitumiskynnystä ja myös ehdollisen vankeuden ja sen oheisseuraamusten riittävyttä olisikin tarkoituksenmukaista käsitellä ottaen huomioon yhdyskuntaseuraamusten lainsäädännön meneillään oleva valmistelu.

Keskushallintoyksikkö pitää varsinkin lyhyitä vankeusrangaistuksia haitallisena. Lyhyen vankeuden aikana ei monestikaan ehditä järjestää tuomittujen kannalta tarkoituksenmukaista toimintaa ja huomattava osa ajasta kuluu toimeettomana. Lyhyissä vankeusrangaistuksissa vapauttamisen suunnitelmallisuutta on erityisen vaikea toteuttaa, koska lyhyestä rangaistuksesta ei vapaudu valvontaan. Lyhyiden vankeuksien aikana on vaikeaa järjestää myönteisiä toimenpiteitä, mutta erinäiset haitat ehtivät vaikuttaa lyhyessäkin ajassa. Lausunnossa viitataan kotimaisiin ja kansainvälisiin tutkimuksiin siitä, että lyhyillä vankeusrangaistuksilla ei ole juurikaan rikoksia estävää vaikutusta ja että aikaisempi vankilakokemus lisää uusimisen todennäköisyyttä. Tutkimustietoon viitaten tähdennetään, että tiedossa olevien haittojen ja kustannusten vuoksi useissa maissa pyritään määrätietoisesti vähentämään ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöä ja välttämään erityisesti lyhyitä vankeuksia. Tällöin myös Suomi mainitaan useinärkevän kriminaalipolitiikan mallimaana.

Lausunnossa katsotaan, että ehdotukset ovat omiaan hämärtämään seuraamusjärjestelmän selkeyttä. Ongelmallisena pidetään myös sitä, että sen kohderyhmänä olisivat ensikertaiset ja otaksuttavasti myös nuorehkot rikoksenteijät. Tämä on ristiriidassa sen tutkimustiedon kanssa, mitä on olemassa vankeuden ja erityisesti lyhyiden vankeusrangaistusten vaikutuksista.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön mukaan ehdotuksen toteutuessa seuraamusjärjestelmämme on mahdollisimman monipuolinen. Vaarana tällaisessa seuraamuskirjossa on kuitenkin syytettyjen yhdenvertaisuuden sivuuttaminen varsinkin, kun lainsoveltajia on paljon.

Ehdotuksen toteutuessa täytäntöönpantavaksi olisi tulossa lisää ja nykyistä lyhyempiä ehdottomia vankeusrangaistuksia ja valvontarangaistuksia. Lyhyiden rangaistusten täytäntöönpano oikeassa ajassa on erittäin haasteellista. Rangaistusten täytäntöönpanon painottuessa entistä lyhyempiin ja entistä avoimemmissa olosuhteissa suoritettaviin rangaistuksiin, muodollisen täytäntöönpanon suoriutumiskyky joutuu erityiselle koetukselle. Kun tälle Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan osa-alueelle ollaan samanaikaisesti asettamassa merkittäviä säästövelvoitteita, tilanne on yhteen sovittamaton.

Kokemusten perusteella vaikuttaa siltä, että erittäin lyhyillä rangaistuksilla ei etenkään nuorten, muttei muidenkaan kohdalla ole sellaista erityisestävää vaikutusta, jota rangaistusjärjestelmältä odotetaan. Jos lyhyet täytäntöönpanoajat ja toimintaan nähden riittämättömät resurssit johtavat siihen, että tuomitut voisivat yhä useammin hakea korvausta valtiolta johtuen siitä, että rangaistusta ei ole ehditty panna täytäntöön oikeassa ajassa, hämärtyy tilanne edelleen.

Helsingin syyttäjänvirasto pitää ehdotettuja muutoksia tervetulleina ja perusteltuina.

Pirkanmaan syyttäjänvirasto toteaa, että rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä oli vielä 1980-luvulla suhteellisen helposti hallittava; yksinkertainen, selkeä ja sellaisena varsin läpinäkyväkin. Sen jälkeen rangaistusjärjestelmää on parsittu uuteen uskoon pala kerrallaan. Seuraamusjärjestelmä on siihen tehdyn parsimisen tuloksena muuttunut alan ammattilaisellekin varsin vaikeasti hallittavaksi ja työlääksi sokkeloksi erilaisine henkilöselvityksineen.

Sinänsä ehdotetulla yhdistelmärangaistuksella on raikkaita piirteitä ja se voisi esimerkiksi terävöittää seuraamusjärjestelmää yleisen oikeustajun edellyttämällä tavalla. Uudistusta ei kuitenkaan pitäisi toteuttaa tämän valmistelun pohjalta ja jälleen uutena sirpalemuutoksena. Seuraamusjärjestelmä tarvitsee kokonaistarkastelun, johon sisältyy myös laadukas oikeusteoreettinen keskustelu. Järjestelmää pitää muokata nykyistä yksinkertaisemmaksi prosesseiltaan ja läpinäkyvämmäksi lopputuloksiltaan.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa työryhmän toimeksiannon lähtökohtaa rangaistusten asteittaisesta ankaroitumisesta.

Käräjäoikeus toteaa, että oheisseuraamusten vuoksi rangaistusasteikko ei tosiasiassa välttämättä etene suoraan ehdollisesta vankeusrangaistuksesta ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vaan sillä välillä on yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen lisäksi ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukset.

Tilastojen valossa yhdistelmävankeutta sovellettaisiin alle 5 prosentissa ehdollisista vankeusrangaistuksista. Tämän vuoksi käräjäoikeus arvioi, että yhdistelmävankeuden soveltaminen jäisi sängen marginaaliselle osalle ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista. Käräjäoikeus katsoo nykyisen seuraamusjärjestelmän toteuttavan selkeyden, johdonmukaisuuden, ennustettavuuden ja oikeudenmukaisuuden edellytykset silloin kun kyse on alle kahden vuoden pituisista vankeusrangaistuksista eikä pidä tarpeellisenä yhdistelmärangaistuksen käyttöönottoa näissä tilanteissa.

Esityksen tilastosta ilmenee, että 2–3 vuoden vankeusrangaistuksen suorittamisen aloitti 379 vankia vuonna 2011. Heistä 55 % ei ollut aikaisemmin suorittanut ehdotonta vankeusrangaistusta. Määrä on merkittävä ja puoltaa yhdistelmärangaistuksen käyttöönottamista. Käräjäoikeus pitää yhdistelmärangaistusta soveltamista edellä mainitussa tilanteessa kannatettava ja tarpeellisenä sen ehdotonta vankeusrangaistusta asteittain ankaroitavan vaikutuksen vuoksi.

Keski-Suomen käräjäoikeus katsoo, että työryhmän yhdistelmävankeutta koskeva lainsäädännöllinen toteutustapa on asiantuntevasti ja tarkkaan harkittu. Sinänsä sitä voidaan pitää lakiteknisesti pitkälti hyväksyttävänä.

Käräjäoikeus yhtyy sinänsä työryhmän näkemykseen siitä, että siirtyminen pitkistä ehdollisista vankeusrangaistuksesta samanpituisen ehdottomaan vankeusrangaistukseen saattaa joissakin tapauksissa merkitä varsin jyrkkää porrasta muuten vähitellen ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä, ja että myös jonkin verran yli kahden vuoden vankeusrangaistuksissa voi olla sellaisia tapauksia, joissa yhdistelmävankeuden tyyppisen seuraamuksen käyttö olisi perusteltua.

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan edellä niin sanotuiksi rajatapauksiksi kutsutut tilanteet eivät kuitenkaan käytännössä liene kovinkaan yleisiä. Kuten esityksessäkin on todettu, oikeuskäytäntö on varsin vakiintunutta sen suhteen, että käytännössä tärkein vankeuden ehdollisuuteen vaikuttava seikka on tekijän aikaisempi rikollisuus, sekä myös sen suhteen, missä vaiheessa rikosten uusiminen johtaa vankeuden tuomitsemiseen ehdottomana. Ratkaisu perustuu luonnollisesti aina tapauskohtaiseen kokonaisharkintaan.

Käräjäoikeus toteaa, että muilla perusteilla ratkaisemattomissa rajatapauksissa on – mahdollisesta julkisesta arvostelusta huolimatta – kallistuttava vastaajalle edullisimpaan vaihtoehtoon.

Kovin yleisiä tuskin tulisivat olemaan myöskään ne tilanteet, joissa yli kahden vuoden vankeusrangaistuksissa yhdistelmävankeuden käyttö olisi perusteltua. Esityksenkin mukainen arvio yhdistelmävankeuden kohderyhmästä on yhteensä vain noin 100 tapausta vuodessa. Työryhmän mietintöön liittyvässä täydentävässä lausumassa todetuista tavoittein laskelmat ovat kuitenkin hyvin epävarmoja.

Käräjäoikeus ei ole täysin vakuuttunut siitä, onko esityksessä ehdotetun yhdistelmävankeuden ottaminen osaksi seuraamusjärjestelmää tarpeen, vai olisiko kyseinen, suhteellisen harvoin esiintyvä ongelma ratkaistavissa esimerkiksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten laajemmalla käyttömahdollisuudella ja etenkin niiden laajemmalla tosiasiallisella käytöllä.

Käräjäoikeus katsoo, että työryhmän ehdottamia muutoksia ei tulisi ainakaan toteuttaa erillisinä uudistushankkeina irrallaan seuraamusjärjestelmän laajemmasta tarkastelusta ja kokonaisvaltaisemmista ratkaisuksista. Käräjäoikeus yhtyy täydentävässä lausumassa esitettyyn huoleen siitä, horjuttaako yhdistelmävankeus liikaa seuraamusjärjestelmän selkeyttä, johdonmukaisuutta ja legitimitettä. Esityksen mukaisesti toteutettuna yhdistelmävankeudesta säätämiseen liittyy lisäksi monia ongelmia, jotka joka tapauksessa tulisi ottaa laajempaan tarkasteluun ennen asian etenemistä.

Esityksestä ilmenee, että työryhmän asettamisen taustalla on ollut muun ohella julkinen arvostelu, jota on ajoittain yksittäistapauksissa kohdistettu vakavista rikoksista tuomittujen pitkäaikojen vankeusrangaistusten ehdollisuuteen. Käräjäoikeus toteaa, ettei mainittu arvostelunaihe poistune esitetyillä uudistuksilla. Työryhmän toimeksiannon ehtoihin on kuulunut se, ettei uudistuksella saa olla vankilukuvaikutuksia. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että yhdistelmävankeus edellä ilmenevin tavoin kattaa nykyisten ehdollisten vankeusrangaistusten ohella myös nykyisin tuomittavia ehdottomia vankeusrangaistuksia. Tämä saattaa olla omiaan päinvastoin lisäämään julkista arvostelua.

Helsingin hovioikeus kannattaa ehdotetun yhdistelmävankeusrangaistuksen käyttöönottoa. Ehdotetut säännökset ovat yleisesti ottaen johdonmukaisia ja riittävän selkeitä.

Yhdistelmävankeus lieventäisi nykyistä kovin jyrkkää eroa pitkän ehdottoman vankeusrangaistuksen ja ehdollisen vankeuden välillä sekä monipuolistaisi seuraamusvaihtoehtoja tarpeellisella tavalla. Yhdistelmävankeuden käyttöön ottaminen on perusteltua, koska nykyisin rajatapauksissa varsin sattumanvaraisesti esiin tulevista seikoista voi riippua, tuomitaanko rikoksentehtäjälle pitkä ehdoton vankeusrangaistus vai sitä huomattavasti lievempi ehdollinen vankeusrangaistus oheisseuraamuksineen.

Lyhyehkön ehdottoman vankeuden ja pitkän ehdollisen vankeusrangaistuksen yhdistelmää saatetaan pitää oikeudenmukaisempana seuraamuksena kuin useissa tilanteissa liian

anaraksi koettua pitkää ehdotonta vankeusrangaistusta tai toisaalta liian lievinä pidettyä ehdollista vankeutta ja yhdyskuntapalvelua. Yhdistelmärangaistuksen käyttö soveliaissa tapauksissa voisi siten lisätä luottamusta tuomioistuinelaitoksen toimintaan ja vähentää muutoksenhakuja.

Yhdistelmävankeutta tulnaisiin käyttämään paitsi tilanteissa, joissa nykyisin tuomitaan yhdyskuntapalvelua ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena, myös tapauksissa, joissa nykyisin tuomitaan pelkästään pitkiä ehdottomia vankeusrangaistuksia. Huomioon ottaen tarve välttää erityisesti nuorille ja ensikertalaisille tuomittavia ehdottomia vankeusrangaistuksia hovioikeus arvioi, että yhdistelmävankeus saattaisi jopa vähentää niitä. Vaikka lyhyet ehdottomat vankeudet jonkin verran lisääntyisivät, pitkien ehdottomien vankeustuomioiden määrä vähenisi vastaavasti.

Lyhyen ehdottoman vankeuden ja pitkän ehdollisen vankeustuomion yhdistelmällä voisi olla tehokas erityisestävä vaikutus, joka saattaisi jopa vähentää uusintarikollisuutta ja sitä kautta vankilukua, mikä olisi kriminaalipoliittisesti toivottavaa. Lyhyiden ehdottomien vankeusjaksojen lisääntyminen tuskin syrjäyttäisi rikoksentekejiä yhtä paljon ja lopullisesti kuin pitkät ehdottomat vankeusjaksot.

Uusi yhdistelmävankeus lisää tuomioistuimen valintamahdollisuuksia rangaistuslajivalinnassa ja sen avulla voidaan päästä tietyissä rajanvetotapauksissa nykyistä useammin oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Eri rangaistusvaihtojen lisääntyminen tuo tuomioistuimille toisaalta taas uusia harkintatilanteita. Hovioikeuksien ja erityisesti korkeimman oikeuden on huolehdittava rangaistuskäytännön yhdenmukaisuuden turvaamisesta uudessa tilanteessa. Uuden seuraamuslajin säätäminen aiheuttaa myös sen, että siirtymävaiheen aikana etenkin muutoksenhakutuomioistuimissa lievemman lain periaatteen noudattamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Turun hovioikeus toteaa, että ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisrangaistuksena voidaan tuomita sakkorangaistus ja yli vuoden mittaisten ehdollisten vankeusrangaistusten yhteydessä myös yhdyskuntapalvelua. Tästä huolimatta oheisrangaistuksella tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä on jyrkkä ero. Tilanteita, joissa ongelma käytännön tuomitsemistoiminnassa kärjistyy, esiintyy tavan takaa. Niinpä lakiehdotus asiantilan korjaamiseksi onkin tervetullut.

Hovioikeus pitää sinänsä hyvänä pyrkimystä kehittää seuraamusjärjestelmää yhdyskuntaseuraamusten suuntaan. Yleinen mielipide vaatii kuitenkin voimakkaasti rangaistusten korottamista. Hovioikeus katsoo, että rangaistuksen ankaruudella on huomattava merkitys rikollisuuden ehkäisemisessä. Myös tämä tulisi ottaa huomioon. Se, että vankiluku ei saisi kasvaa, on tähän nähden tavoitteena vieras.

Hovioikeus yhtyy mietintöön jätetyssä täydentävässä lausumassa esitettyyn näkemykseen siitä, että seuraamusjärjestelmän tulisi olla selkeä, johdonmukainen, ennustettava ja oikeudenmukainen.

Rangaistuksen tuomitsemiseen liittyy rangaistussäännöksiin sisältyvien minimien ja maksimien lisäksi moninaisia yksityiskohtaisia määräyksiä, jotka rajaavat aluetta, jonka sisällä mitaamisen tulee tapahtua. Tätä taustaa vastaan tulisi lainmuutoksen, jolla

luodaan lisää uusia mahdollisuuksia, olla rakenteeltaan selkeä ja joustava niin, ettei uusia turhia rajoja ainakaan tietoisesti oltaisi luomassa.

Seuraamusjärjestelmän ei tule olla tilkkutäkinomainen valikoima erilaisia vaihtoehtoja, joiden keskinäistä ankaruusastetta voi olla lähes mahdoton vertailla. Selkeys edellyttää hovioikeuden käsityksen mukaan soveltamisen helppoutta. On turha myöskään luoda järjestelmää, jonka käytettävyys muutoin on vähäinen. Tällaisesta järjestelmästä hyvän esimerkin tarjoaa vaikkapa nuorisorangaistus, jonka käyttöalaa käytännön lainkäyttäjät, avustajista tuomareihin, eivät ole sisäistäneet, ja jonka käyttö aste siten on lähes olematon.

Lakiehdotuksen mukaan yhdistelmä ehdollinen vankeus ja yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus ei ole yhdistelmävankeus, vaan yhdistelmävankeutena laki ehdotuksessa pidetään vain sellaista rangaistusyhdistelmää, jonka osana on sekä ehdollinen vankeus että suoraan ehdoton vankeus. Kaikki muut yhdistelmät sen sijaan ovat ehdollisia rangaistuksia, joihin liittyy oheisrangaistus. Hovioikeus katsoo, että tällaisen eron tekeminen ei ole johdonmukaista. Se, että järjestelmiä tavallaan on kaksi, tekee myös säännöstöstä vaikeaselkoisen.

Epäjohdonmukaista on myös se, että muut ehdollisen vankeuden ohella tuomittavat seuraamukset kuin ehdoton vankeus tulee suorittaa reaalarangaistuksina, mutta sen sijaan ehdottomasta vankeudesta pääsisi ehdonalaiseen vapauteen. Tässä olevaa epäjohdonmukaisuutta korostaa vielä se, että ehdonalaiseen vapauteen pääseminen riippuu myös rikoksentehtävien iästä ja hänen aikaisemmasta rikostaustastaan.

Vaikka tuomarilla tuleekin olla laaja harkintavalta, niin nyt ehdotetussa mallissa harkintavalta rangaistuksen mittaamisessa kasvaa mahdollisesti jopa niin, että rangaistuksen ennustettavuus heikkenee. Varmaa on, että asiantilan tällainen epävarmuus aiheuttaa runsaasti muutoksenhakuja, joissa vaatimuksena on lievempään oheisrangaistukseen tuomitseminen tai pelkkä ehdollinen vankeusrangaistus. Tämä voi ruuhkauttaa hovioikeuksia. Ruuhkaa on omiaan lisäämään vielä se, että rangaistuksen ankaruuden vuoksi kysymyksessä olevissa asioissa ei tarvita jatkokäsittelylupaa.

Oman erityisen ongelmakenttensä ennustettavuuden suhteen muodostavat siirtymävaiheen asiat. Näin on asian laita etenkin yli kahden vuoden pituisten rangaistusten osalta, koska varsinkin niissä uudistuksen mukanaan tuoma mahdollisuus lievennykseen on merkittävä. Ratkaisun antamista ei käräjäoikeudessa tai hovioikeudessa pelkästään tämän vuoksi kuitenkaan tule viivyttää. Sellainen ei sitä paitsi käytännön lainkäyttötoiminnassa, jossa jokaiselle päivälle riittää omat juttunsa, ole edes mahdollista.

Vaasan hovioikeus toteaa, että seuraamusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta nykyisen lainsäädännön ongelmana on, että siirtyminen pitkästä ehdollisesta rangaistuksesta samanpituiseen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Tavoitteena tulisi olla, että rangaistukset voisivat ankaroitua vastaavalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin vaihtelee. Yhdistelmävankeus toisi tarvittavaa joustoa nykyjärjestelmään. Ongelmia saattaa nykyisin muodostua niin sanotuissa perustilanteissa lähinnä silloin, kun tuomittavaksi tulee ehdoton vankeus siitä syystä, että ehdollista vankeutta

oheisseuraamuksineenkaan ei pidetä riittävänä rangaistuksena. Tällöin on mahdollista, että rangaistusjärjestelmä ankaroituu verraten jyrkästi yksittäisen rikoksentehtäjän kohdalla. Niin sanotuissa poikkeustilanteissa ongelmat muodostunevat puolestaan seuraamusjärjestelmän jäykkyydestä ja kyvyttömyydestä ottaa kaikissa tilanteissa huomioon tapaukseen liittyvät kohtuuskäsitteet.

Hovioikeus yhtyy kuitenkin esityksen täydentävässä lausumassa esitettyihin huolenaiheisiin, jotka kaikki vaikuttavat hyvin perustelluilta. Näiden osalta hovioikeus korostaa seuraavia seikkoja. Edellä todetusta joustavuuden positiivisesta vaikutuksesta huolimatta hovioikeus korostaa, että kysymys on mainittujen ongelmakohtien osalta verraten pienestä määrästä yksittäistapauksia. Tältä osin onkin esitettävissä kysymys, onko seuraamusjärjestelmän laimentaminen perusteltua suhteellisen pienen kohderyhmän tarpeiden vuoksi, kun otetaan huomioon ehdotuksen taloudelliset näkökohdat ja työmäärän lisääntyminen osassa valtion virastoja. Ehdotuksen mukanaan tuomat säästöt ovat hovioikeuden käsityksen mukaan varsin epävarmoja.

Nykyinen rangaistusjärjestelmämme on esityksessä tarkasteltuihin muiden maiden vastaaviin järjestelmiin verrattuna suppea ja harvoille vaihtoehtoilta rakentuva. Tämä siitäkin huolimatta, että seuraamusjärjestelmä on viime aikoina jonkin verran monipuolistunut. Tuomioistuimen näkökulmasta nykyinen rangaistusjärjestelmä on riittävä valtaosassa tapauksia. Mainittu järjestelmä on yksinkertaisuudessaan lisäksi omiaan luomaan maanlaajuisesti eri tuomioistuimissa noudatetun yhtenäisen rangaistuskäytännön. Siirtyminen kohti yhä laajempaa seuraamusjärjestelmää, jossa tuomioistuimille jäisi verraten paljon harkinnanvaraa, saattaisi johtaa epäyhtenäiseen rangaistuskäytäntöön sekä selkeyden ja ennustettavuuden heikentymiseen. Tältä osin voidaankin kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi Ruotsissa on valmisteilla seuraamusjärjestelmän kokonaisuudistus, jossa yhtenä tavoitteena on nykyisen monimutkaisen ja vaikeasti hahmotettavan järjestelmän purkaminen ja yksinkertaistaminen.

Hovioikeus toteaa vielä, että kyseinen verraten paljon seuraamusjärjestelmää uudistava ehdotus on haastavaa ja jokseenkin ongelmallista toteuttaa osauudistuksen muodossa. Hovioikeuden näkemyksen mukaan ehdotuksessa on kyseessä merkittävä uudistus, joka kohdistuu yhtäältä rangaistusjärjestelmämme perusrakenteisiin ja -periaatteisiin sekä toisaalta rangaistusjärjestelmään liittyviin toimijoihin, kuten Rikosseuraamuslaitokseen. Tämän vuoksi uudistus olisi perustellumpaa toteuttaa osana laajempaa seuraamusjärjestelmän kokonaisuudistusta, jossa eri vaihtoehtoja sekä vallitsevien rikosoikeudellisten periaatteiden ja niitä ilmentävien lainsäädännön yhteyksiä voidaan perusteellisemmin pohtia.

Rovaniemen hovioikeus kannattaa työryhmän esitystä yhdistelmävankeudesta. Yhdistelmävankeuden käyttö olisi perusteltua etenkin seksuaalirikosten kohdalla, kun ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena tuomittava yhdyskuntapalvelu ei tule kyseeseen.

Poliisihallitus näkee nykyisen lainsäädännön ongelmakohtana sen, että siirtyminen pitkistä ehdollisista rangaistuksista samanpituisiin ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä.

Tavoite rangaistuksien asteittaisesta ankaroitumisesta rikosten moitittavuuden mukaan onkin sinällään hyväksyttävä.

Seuraamusjärjestelmän tulisi kokonaisuutena olla selkeä ja johdonmukainen. Yhdistelmävankeuden lisäksi ovat tällä hetkellä valmisteilla ehdotukset sakkopalvelusta, nuorille tarkoitettuun tehostetusti valvotusta yhdyskuntapalvelusta ja valvontajakson sisällyttämisestä koko rangaistusta suorittaville tarkoitettuun vankeusrangaistukseen. Yhdistelmävankeuden käyttöönoton vaikutusta tulisi tarkastella myös koko seuraamusjärjestelmän kannalta ottaen huomioon muut valmisteilla olevat ehdotukset. Useiden erillisten uudistushankkeiden toteuttamisesta voi seurata, että tulevaisuudessa on sovellettavissa useita päällekkäisiä seuraamusvaihtoehtoja, jolloin rangaistusjärjestelmä monimutkaisuutensa entisestään.

Poliisihallitus kiinnittääkin huomiota työryhmämietinnön täydentävässä lausumassa esitettyyn ehdotukseen, jonka mukaan erillisten uudistushankkeiden sijaan tulisi pyrkiä löytämään kokonaisvaltaisia ratkaisuja seuraamusjärjestelmän kehittämiseksi. Esimerkiksi Ruotsissa valmisteilla olevan seuraamusjärjestelmän kokonaisuudistuksen tavoitteena on muun muassa lyhyiden vankeusrangaistusten korvaaminen muilla uskottavilla seuraamuksilla ja koko seuraamusjärjestelmän yksinkertaistaminen kokoamalla erilliset seuraamukset ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen alle.

Oikeusrekisterikeskus katsoo, että sen rooliin ei tässä yhteydessä kuulu suoranaisesti ottaa kantaa siihen, onko yhdistelmävankeutta koskevien säännösten toteuttaminen työryhmän esittämällä tavoin perusteltua. Täydentävän lausuman antajien toteama riski seuraamusjärjestelmän hämärtymisestä ja pirstaloitumisesta voi kuitenkin vaikuttaa myös Oikeusrekisterikeskuksen toimintaan. Entistä monimutkaisempien seuraamustyyppien toteuttaminen tuomioistuinten ja täytäntöönpanoviranomaisten tietojärjestelmiin on haasteellista. Myös tietojärjestelmien kannalta olisi kannatettavaa, jos seuraamusjärjestelmää täydentävässä lausumassa sanotulla tavoin tarkasteltaisiin kokonaisuudessaan ja pyrittäisiin löytämään kokonaisvaltaisia ratkaisuja, jotka eivät heikennä seuraamusjärjestelmän selkeyttä, johdonmukaisuutta ja legitimitettiä.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue katsoo, että työryhmän ehdottamaa yhdistelmävankeutta ei tulisi ottaa osaksi seuraamusjärjestelmää. Perusteluna viitataan työryhmän täydentävässä lausumassa esitettyihin seikkoihin.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue ei kannata yhdistelmävankeuden ottamista käyttöön. Kriminaalipolitiikassa hyväksyttynä tavoitteena on ehdottomien vankeusrangaistusten vähentäminen ja vapaudessa suoritettavien seuraamusten lisääminen. Rikosseuraamislaitoksen strategiassa ja tulostavoitteissa tämä on myös hyväksytty periaate. Yhdyskuntaseuraamusten on myös todettu vähentävän uusintarikollisuutta vankeutta tehokkaammin.

Rikosseuraamislaitoksessa on tavoitteena lisätä uusintarikollisuutta vähentävää työkentelyä sekä vankien hallittua vapautumista. Vankien arviointia, rangaistusajan suunnittelua ja vapautumisen valmistelua vaikeuttavat lyhyet tuomiot. Länsi-Suomen alueella vankiloista vapautuneista 46 % oli vankilassa alle kolme kuukautta ja noin 19 % alle puoli vuotta vuonna 2012. Esitetyn yhdistelmävankeusrangaistuksen kohderyhmä tulisi olemaan

pieni ja koostuisi lyhyttä tuomiota suorittavista, ensikertalaisista vangeista. Lyhyen vankeuden aikana ei ole mahdollista järjestää uusintarikolliseen käyttäytymiseen vaikuttavaa työskentelyä. Työskentelyssä voidaan keskittyä vain vapautteen valmisteluun.

Oikeusministeriössä on valmisteilla useita lakiuudistuksia koskien vankeusrangaistuksia sekä yhdyskuntaseuraamuksia. Rikosseuraamusalue ei pidä tarkoituksenmukaisena tuoda uutta rangaistuslajia erillisenä näistä hankkeista.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen arviointikeskuksen lausunnossa todetaan, että yhdistelmä-rangaistukseen tuomittujen ennakoitu laitos aika on lyhyt. Tämä tarkoittaa sitä, että heille ei ehditä laatia riski- ja tarvearvioihin perustuvaa rangaistusajan suunnitelmaa. Sijoituslaitos ei todennäköisesti kykene ohjaamaan heitä uusintarikollisuuden vähentämiseen tähtääviin toimintaohjelmiin. Lyhyttä tuomiota suorittavista vangeista suuri osa on vankeusaikana toimintoihin sijoittamatta ja lähes joka toiselle heistä ei laitoksissa ehditä laatimaan edes vapauttamissuunnitelmaa. Rikosseuraamuslaitoksen 1990-luvun puolivälistä alkaen karttuneen tutkimustiedoston perusteella on rikosten uusimisesta havaittavissa se tosiasia, että mitä ankarampaan seuraamukseen henkilö on tuomittu, sitä todennäköisemmin ja nopeammin hän vapauduttuaan palaa uudestaan seuraamusjärjestelmän piiriin. Tulokset olivat samoja myös yhteispohjoismaisessa laajassa tutkimuksessa. Yhdistelmä-rangaistuksen vaikuttavuus ennuste ei ole hyvä. Yhdistelmä-rangaistus ei myöskään ole kustannustehokas.

Myös Vaasan vankilan lausunnossa kiinnitetään huomiota siihen, että yhdistelmävankeuden kohderyhmänä olisivat mietinnön mukaan pääosin ensikertaiset ja mahdollisesti nuoret, Vankilan negatiivisesta vaikutuksesta on tutkimuksia ja niissä todetaan että lyhytkin vankilakausi vaikuttaa negatiivisesti. Tuomioiden vaikuttavuusongelmat pitäisi ratkaista sellaisella tavalla, jolla on edes mahdollisuus positiiviseen vaikuttavuuteen eikä ottaa sellaisia keinoja käyttöön, joiden tiedetään lisäävän uusintarikollisuutta.

Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue ei yhdy työryhmän esitykseen yhdistelmävankeutta koskevaksi lainsäädännöksi. Rikosseuraamusalueen lausunto perustuu sen pyytämiin kannanottoihin alueen Arviointikeskuksesta, vankiloista sekä yhdyskuntaseuraamustoimistoista. Rikosseuraamusalueella on kokonaisuudessaan yhteneväinen näkemys täydentävässä lausumassa esitetyn kanssa.

Lausunnossa korostetaan, että rangaistuksen täytäntöönpanon suunnitteluun ja sisältöön kuuluu lain mukaan tuomitun motiivointi rangaistuksen asianmukaiseen suorittamiseen ja kannustaminen rikoksettomaan elämäntapaan. Kun seuraamusjärjestelmä on sekava, tähän tehtävään tulee voittamattomia ongelmia, jotka heikentävät rangaistusmuodon psykososiaalista, syrjäytymistä ehkäisevää vaikuttavuutta. Kustannustehokkuuden kannalta yhdistelmävankeus ei tuottaisi tässä mielessä toivottuja vaikutuksia.

Seuraamusjärjestelmää on viime vuosina kehitetty siten, että entisten rangaistusmuotojen valikoimaan on lisätty uusia rangaistusmuotoja osittain historiallisesti ja strategisesti erilaisina ajanjaksoina. Kunkin uuden rangaistusmuodon suunnittelussa on pyritty sovittamaan uusi rangaistusmuoto vähitellen muodostuneeseen kokonaisuuteen. Tästä syystä yhdistelmävankeutta koskevan lainsäädännön suunnittelussa on jouduttu kiinnittämään

huomiota lakitekniisiin ja tuomitsemiseen liittyviin kysymyksiin ja rangaistuksen sisällölliset kysymykset ovat jääneet vähemmälle tarkastelulle. Seuraamusjärjestelmän epäjohtonmukaisuudesta aiheutuu täytäntöönpanoon liittyviä ongelmia jo nykytilanteessa.

Itä-Suomen yliopisto (professori Matti Tolvanen) ei kannata työryhmän ehdottamaa yhdistelmävankeuden käyttöön ottoa.

Rikosoikeudellisen järjestelmän yhteiskuntapoliittinen tavoite on rikosten ennalta ehkäiseminen, johon pyritään haitallisia tekoja rangaistavaksi säätämällä ja lakia rikkovia rankaisemalla. Tästä lähtökohdasta järjestelmän pitää olla yhdenvertainen, yksinkertainen ja ymmärrettävä. Ihanteena tulisi olla rangaistusjärjestelmä, jossa on vähän vaihtoehtoja ja eri rangaistusmuotojen erot selkeät. Ideaalisysteemissä olisi rangaistusvaihtoehtoina esimerkiksi vain vankeus tai sakko.

Rangaistusjärjestelmässä on tilaa myös rikosentekijän uusimisriskiä alentaville elementeille. Tästä syystä ehdollinen vankeus on otettu laajalti käyttöön. Myös yhdyskuntarangaistukset valikoiden käytettyinä ovat, joskin tietyin vaikeuksin, sovitettavissa klassiseen rikosoikeuden järjestelmään. Rangaistusten täytäntöönpanossa korostuvat tuomittuun kohdistuvat toimet kuten esimerkiksi kuntoutus, koulutus ja integraatio. Kaiken yli kantavana ideana on kuitenkin ajatus rangaistuksesta tarkoituksellisesti aiheutettuna kärsimyksenä, jonka oikeutus voidaan toki riitauttaa ”humaanisista” lähtökohdista käsin. Tämänkaltaisella humanismilla ei kuitenkaan ole mitään tekemistä rationaalisen kriminaalipolitiikan kanssa.

Suomen rangaistusjärjestelmään on tuotu viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana lukuisasti rangaistuksia, joiden perimmäisenä tavoitteena on ollut toisaalta vähentää vankiloista koituvia kustannuksia ja toisaalta edesauttaa rikoksesta tuomittujen integroitumista yhteiskuntaan. Uusista rangaistusmuodoista yhdyskuntapalvelu on vakiinnuttanut paikkansa ja näyttää siltä, ettei rikoksen uusiminen ole yhdyskuntapalvelun suorittaneilla ainakaan yleisempää kuin tuomionsa vankilassa sovitaneilla. Yhdyskuntapalvelun halpuus verrattuna vankeusrangaistuksen kustannuksiin puoltaa kiistatta yhdyskuntapalvelun käyttöä rangaistuksena jokseenkin nykyisessä laajuudessa. Uusista rangaistusmuodoista nuorisorangaistusta on käytetty kovin vähän ja tämä rangaistusmuoto näyttää jatkossa kaipaavan perusteellista uudistamista. Sen sijaan nuorisorangaistuksen rinnakkaismuoto nuoren rikosentekijän ehdollisen vankeuden valvonta näyttää toimivan merkittävästi paremmin. Uusin rangaistusmuoto on valvontarangaistus, jonka omaksumista Suomen rikoslakiin olen aikanaan kritisoinut, jopa vastustanut. Rangaistuksen käyttöala on varsin suppea ja siihen liittyy myös valvontapulmia. Valvontarangaistus hämärtää mielestäni tarpeettomasti rangaistusjärjestelmää. Myös rikossovittelu toimii rikosoikeudellisen järjestelmän rinnalla onnistuneesti konfliktin ratkaisun keinona muissa kuin törkeissä rikoksissa.

On aiheellista kysyä, mitä kriminaalipoliittisia tavoitteita yhdistelmärankaistuksella voisi olla. Mietinnössä on moneen kertaan painotettu sitä, että siirtymä ehdollisesta vankeudesta ehdottomaan vankeuteen olisi liian jyrkkä. Tämä ei näytä pitävän paikkaansa. Alle vuoden mittaiset vankeusrangaistukset tuomitaan pääsääntöisesti ehdollisena ja myös vuoden ylittävissä tuomioissa ehdollisuus on vallitsevana. Siirtymä on itse asiassa hyvinkin joustava niin, että kahta vuotta lähestyttäessä ehdollisen rangaistuksen käyttöä

edellytetään pohdittavan erityisen perusteellisesti. Yhdyskuntapalvelua puolestaan tuomitaan yleensä ehdottoman vankeuden sijasta silloin, kun rangaistus on enintään kahdeksan kuukautta vankeutta.

Yli kahden vuoden mittaisia vankeusrangaistuksia tuomitaan vain vakavista rikoksista: raiskauksista, törkeistä pahoinpitelyistä, vakavista seksuaalirikoksista, törkeistä ryöstöistä, törkeistä kuolemantuottamuksista, törkeistä huumausainerikoksista, rikoksen uusimisesta, lukuisista samalla kertaa tuomittavista vakavahkoista rikoksista ja erittäin moitittavista talousrikoksista. Näihin rikoksiin syyllistyvät eivät erityisen ”humaania” kohtelua ansaitse. Käytännössä voidaan tuomita jopa 3–4 ehdollista tuomiota (etenkin nuorille rikoksentekeijöille) ennen kuin siirrytään tuomitsemaan ehdotonta vankeutta. Rangaistusjärjestelmää on lievennetty neljäkymmentä vuotta jopa terminologiaa myöten. Meillä on ehtimiseen määritelty kriminaalipolitiikkaa rationaaliseksi ja humaniksi. Rankaiseminen voi olla rationaalista, mutta humanisuuden korostaminen voi johtaa sellaiseen käsitteelliseen sekasotkuun, että jopa alalla toimivien on vaikea sovittaa järjestelmän eri elementtejä toisiinsa.

Lähtökohtana tulisi pitää sitä, ettei rangaistusjärjestelmää enää ainakaan lievennetä. Yhden vuoden ja enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksen välillä järjestelmä tulisi ankarammaksi, koska yhdistelmävankeus koskisi ensi sijassa näitä rangaistuksia. Vaikutuksesta ei kuitenkaan voi olla varma. Saattaisi käydä niinkin, että tuomioistuimet alkavat tuomita entistä useammin enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksia, jos niistä voidaan osa tuomita ehdottomana. Esimerkkejä tällaisesta kehityksestä on olemassa. Kun törkeän pahoinpitelyn vähimmäisrangaistus nostettiin yhteen vuoteen vankeutta, tuomioistuimet alkoivat entistä useammin pitää vain tavallisina pahoinpitelyinä tekoja, jotka ennen vähimmäisrangaistuksen nostamista oli luokiteltu törkeiksi pahoinpitelyiksi.

Yhdistelmävankeus lieventäisi järjestelmää tapauksissa, joissa tuomittu vankeusrangaistus on kahden ja kolmen vuoden väliltä. Mietinnössä on kuitenkin arvioitu ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmän soveltamisen olevan sen verran harvinaista, ettei uudistus oikeastaan olisi kovin dramaattinen. Lausunnossa päädytään siihen, että ehdotetut muutokset pikemmin lisäisivät kuin vähentäisivät ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöä. Täysin poissuljettua ei ole se, että tuomioistuinten rangaistuskäytäntö liukuisi nykyiseen verrattuna niin, että kahden vuoden raja ylitettäisiin useammin kuin nykyään (kun tämän rajan ylityksen vaikutus rangaistuksen suoritusmuotoon olisi vähemmän dramaattinen).

Lausunnossa katsotaan kuitenkin, että uudistuksesta olisi ainakin tässä vaiheessa luovuttava. Rangaistusjärjestelmä tulisi uudistaa kokonaisuutena. Osittaisuudistusten tie on loppuun kuljettu. Suomessa pitäisi käydä perusteellinen keskustelu rangaistusjärjestelmän tavoitteista ja rangaistuksista. Viisainta olisi koota eri tahoja edustava komitea pohdimaan näitä kysymyksiä. Perimmäinen kysymys on, missä määrin rationaalista on poiketa klassisen rikosoikeusjärjestelmän edellä hahmotelluista kulmakivistä.

Lausunnon yhteenvedossa todetaan, ettei uudistukselle ole esitetty rationaalista ja tutkimukseen perustuvaa kriminaalipoliittista syytä ja että osittaisuudistusten kautta ei tulisi enää lisätä rangaistusjärjestelmän monimuotoisuutta. Ainakaan ehdollisen rangaistuksen käyttöalaa ei tulisi lisätä eikä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmää tulisi

säätää vaihtoehdoksi yli kahden vuoden ehdottomille vankeusrangaistuksille. Ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistäminen ei olisi täysin poissuljettua silloin, kun tuomio on enintään kaksi vuotta vankeutta ja kun ehdottoman vankeuden osuus määritellään ehdotettua pidemmäksi.

Lapin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta (professori Terttu Utriainen) pitää työryhmän esitystä yhdistelmävankeudeksi kannatettava.

Rangaistusjärjestelmässä on tällä hetkellä ollut suuri aukko ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä, jota ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukset eivät ole pystyneet täyttämään. Huolimatta siitä, että tuomioistuimet ovat tuominneet lähemmäs kahden vuoden ehdollisia vankeusrangaistuksia, todellinen rangaistus on useimmiten jäänyt pelkäksi varoitukseksi. Ehdollisia vankeusrangaistuksia todellisudessa määrätään täytäntöönpantavaksi erittäin harvoin. Yhdistelmärankaistuksella rangaistusjärjestelmä pystytään tekemään asteittain ankaroituvaksi.

Lausunnossa katsotaan, että työryhmän toimeksiannon ulkopuolelle sijoittuvat esitykset ehdollisen vankeusrangaistuksen maksimin korottamisesta ei tällä hetkellä ole kannatettava.

Suomen Lakimiesliitto ei kannata työryhmän ehdotusta yhdistelmävankeuden käyttöön ottamisesta uutena rangaistuslajina.

Rikoslainkäytön yhtenäisyys ja läpinäkyvyys edellyttävät sitä, että seuraamusjärjestelmä on selkeä, johdonmukainen ja ennustettava. Suomen rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä käsittää jo nykyisellään useita vaihtoehtoisia rangaistuslajeja ja erilaisia seuraamusyhdistelmiä, joita koskeva sääntely on valmisteltu kokonaisuudesta irrallisina lainsäädäntöhankkeina. Osaa näistä rangaistuslajeista ja seuraamusyhdistelmistä, kuten nuorisorangaistusta, yhdyskuntapalvelua ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksena sekä valvontarangaistusta, on käytännössä sovellettu verraten harvoin eikä niille ole oikeuskäytännön kautta vakiintunut johdonmukaista käyttöalaa. Eri rangaistuslajien ja seuraamusyhdistelmien ankaruuden keskinäinen suhde on jo nykyisellään vaikeasti hahmotettavissa. Riski epäyhtenäisestä tuomioistuinkäytännöstä on ilmeinen ja se kasvaa merkittävästi rinnakkaisten ja osin päällekkäisten rangaistusvaihtoehtojen lisääntyessä.

Lakimiesliitto yhtyy täydentävässä lausumassa esitettyyn näkemykseen siitä, että yhdistelmävankeutta koskevaa sääntelyä ei tule toteuttaa irrallisena uudistushankkeena, vaan rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää tulisi arvioida kokonaisuudessaan. Kokonaisarviointia tukee myös se, että parhaillaan valmisteltavana on myös muuta erillistä lainsäädäntöä koskien rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Kokonaisuudistuksen tavoitteeksi tulisi asettaa nykyisen seuraamusjärjestelmän mukaisten sekä uusien ehdotettujen seuraamusten vaikuttavuuden ja sovellettavuuden arvioiminen, eri seuraamusten käyttöalan johdonmukaistaminen sekä eri rangaistuslajien sijoittaminen loogisesti määriteltyn, vähitellen ankaroituvaan järjestelmään.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että työryhmälle asetetun tehtävän taustalla voidaan selkeästi nähdä se voimakas julkinen arvostelu, jota on tietyissä yksittäistapauksissa kohdistettu hyvinkin vakavista rikoksista tuomittujen vankeusrangaistusten ehdollisuuteen. Osin taloudellisten realiteettien vuoksi työryhmän lopullinen tehtävänanto on kuitenkin ollut osin ristiriitainen ja vaikea; tavoitteeksi on asetettu ehdottomien vankeusrangaistuksien yhdistäminen pitkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin vankilukua kuitenkaan lisäämättä. Tästä syystä työryhmä on päätenyt ehdottamaan yhdistelmävankeuden käyttöönottoa ja ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen mahdollisuutta myös yli kaksi vuotta pidempien rangaistusten osalta poikkeustapauksissa.

Kokonaisuudessaan työryhmän esitys on asianmukaisesti laadittu ja siinä on käytetty hyväksi myös oikeusvertailun kautta saatua tietoa. Asianajajaliitto katsoo, että yhdistelmävankeus toisi sinällään tarvittavaa joustoa seuraamusjärjestelmään ja antaisi lainkäyttäjälle lisäkeinoja tasoittaa hyvin jyrkkää ankaruuseroa siirryttäessä ehdollisesta vankeudesta ja ehdottomaan.

Ehdollinen vankeusrangaistus on kriminologisten tutkimusten mukaan laitosseuraamuksia parempi seuraamus uusimisvaikutusten kannalta. Ehdollisiin rangaistuksiin kohdistettu julkinen arvostelu ei kuitenkaan koske niinkään ehdollisen rangaistuksen oletettua tai toivottua vaikutusta rikoksien uusimiseen, vaan nimenomaan rikoksen ja rangaistuksen välistä suhdetta; törkeistä rikoksista tuomittujen ehdollisten rangaistusten on katsottu hälventävän rikoksen törkeysasteen ja rangaistuksen ankaruuden välistä suhdetta. Tätä koettua epäkohtaa pitkiin ehdollisiin yhdistettävä suhteellisen lyhyt ehdoton vankeusrangaistus seuraamusjärjestelmämme arvostelijoiden silmissä tuskin täysin korjaa ottaen erityisesti huomioon ehdotettu mahdollisuus tuomita yhdistelmävankeutta myös yli kaksi vuotta pidempien vankeusrangaistuksien kohdalla.

Yhdistelmävankeutta tulnaisiin ensisijassa soveltamaan ensikertalaisiin ja mitä todennäköisimmin suurelta osin myös nuoriin rikoksentekijöihin. Suomen kriminaalipolitiikan tavoitteena on jo pitkään ollut laitusrangaistusten välttäminen. Erityisesti tämä tavoite on koskenut nuoria rikoksentekijöitä, joille lyhytkin vankilarangaistus merkitsee vakavaa syrjäytymisuhkaa. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan laitusrangaistus on nuorille huonosti soveltuva seuraamus ja seuraamusjärjestelmän pyrkimyksenä tulisi jatkossakin olla ehdottomana tuomittavan vankeusrangaistuksen välttäminen nuorten kohdalla.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan mikäli yhdistelmävankeutta koskevaa rikoslain muutosta päädytään esittämään, yhdistelmävankeutta ei tulisi kuitenkaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Suomen tuomariliitto yhtyy työryhmän esitykseen, että rikoslain 6 luvun 1 §:n mukaisia yleisiä rangaistuslajeja vuotta pidempiä mutta enintään kahden vuoden mittaisten vankeusrangaistusten osalta kehitettäisiin lisäämällä valvontarangaistuksen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliin uusi rangaistuslaji eli yhdistelmävankeus. Tuomariliitto ei sen sijaan kannatta sitä, että yli kahden vuoden vankeusrangaistus voitaisiin tuomita tuollaisena yhdistelmävankeutena.

Tuomariliitto yhtyy työryhmän näkemykseen, että eräissä tilanteissa valinta ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välillä voi johtaa joko seuraamusjärjestelmän

uskottavuuden tai vastaajan kannalta kestävämpään lopputulokseen esimerkiksi ensikertalaisen suorittaman törkeän pahoinpitelyn taikka raiskauksen tilanteissa. Mitätaamisharkinta tuollaisissa tilanteissa on usein vaikeaa ja harkinnan lopputulokseen vaikuttaa painotetaanko enemmän teon vakavuutta ja vaikutusta uhriin vai vastaajan henkilökohtaisia olosuhteita (ensikertalaisuus, työ- tai opiskelupaikat tai muu sopeutuminen yhteiskuntaan).

Tuomariliitto myös olettaa, että yhdistelmävankeuden lyhyempi ehdoton osa mahdollistaa pitkää ehdotonta vankeusrangaistusta paremmin tuomitun työ- tai opiskelupaikan ja asunnon säilyttämisen. Täytäntöönpanoviranomaisten asia on huolehtia siitä, ettei ehdottoman vankeuden jakso johda verkostoitumiseen rikolliseen alakulttuuriin.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää tärkeänä, että rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää arvioitaisiin kokonaisuudessaan ja asiasta käynnistettäisiin yli vaalikausien ulottuva mittava kokonaisuudistus. Rangaistusjärjestelmän säilyttäminen selväpiirteisenä on arvokas lähtökohta, mutta se ei saa muodostua esteeksi kehittää uusia seuraamuksia. Rikoslain kokonaisuudituksessa keskeisenä tavoitteena on ollut vankilarangaistusten käytön vähentäminen. Demla ry:n mielestä seuraamusjärjestelmää uudistettaessa on pidettävä kiinni tästä tärkeästä periaatteesta. Lähtökohtana on tukea lainsäädännössä kehitystä, jossa vankilan ulkopuolisten avoseuraamusten käyttöä laajennettaisiin.

Tästä näkökulmasta Demla ry kannattaa oikeusministeriön tekemää esitystä, jossa tavoitellaan uudella yhdistelmävankeudella lyhyiden vankila rangaistusten käyttämistä. Demla ry:n mielestä on kuitenkin tärkeä huolehtia siitä, että yhdistelmävankeuden käyttäminen ei johda rangaistusjärjestelmän ankaroitumiseen. Tästä syystä laissa on säädettävä työryhmän ehdottamalla tavalla varsin tiukat ehdot sille, milloin ehdottoman vankeuden lisääminen muiden seuraamusten rinnalle tulee mahdolliseksi.

Demla ry kiinnittää huomiota siihen, että lyhyen vankilarangaistuksen suorittaminen on rikoksesta tuomitulle usein pitkää vankilarangaistusta parempi vaihtoehto. Lyhyen vankilarangaistuksen aikana ovat paljon otollisemmat mahdollisuudet pitää kiinni opiskelutai työpaikasta, asunnosta ja toimivista perhesiteistä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Kritis ry toteaa, että oikeusministeriön hallinnonalan tavoitteena on jo pitkään ollut siirtää seuraamusjärjestelmän painopistettä laitosseuraamuksista vapaudessa täytäntöönpanotavoihin seuraamuksiin. Työryhmän esitys etenee lähtökohtaisesti päinvastaiseen suuntaan. Työryhmän esityksessä todetaan, että kansainvälisen kriminologisen tutkimuksen valossa yhdyskuntaseuraamukset ovat uusimisvaikutuksiltaan lähtökohtaisesti tehokkaampia kuin laitosseuraamukset, koska niissä tuomitun on mahdollista vahvistaa yksilöllistä ja sosiaalista pääomaansa, joka edistää rikollisuudesta irtautumista. Esityksessä myös viitataan Tapio Lappi-Seppälän tutkimukseen, jonka mukaan suurimmalle osalle ehdolliseen rangaistukseen tuomituista tämä rangaistus jää lajissaan ainoaksi.

Jos ehdollista rangaistusta ei katsota riittäväksi, siihen on mahdollista jo nykyisen rikoslain mukaan liittää oheisseuraamuksina sakko tai yhdyskuntapalvelu, alle 21-vuotiaiden

kohdalla lisäksi valvonta. Esityksessä myös todetaan, että uudessakin tilanteessa (lain tultua voimaan) useimmissa tapauksissa riittää ehdollinen vankeus lisättynä yhdyskuntapalvelulla

Epäselvää on, millä tavalla yhdistelmävankeuden lyhyt ehdoton osuus palvelee rikoksentekijän kuntouttamista ja uusintarikollisuuden ehkäisyä, kun kuntoutustoimintaa ei vankiloissa ole tarjolla lyhyttä tuomiota suorittaville ja vankeustuomio aiheuttaa aina monia haittoja tuomituille. Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteenahan pitäisi olla lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana (vankeuslaki 2 §).

Ehdotettu uudistus lisää lyhyttä tuomiota suorittavien vankien määrää vankiloissa. Lyhyttä tuomiota suorittaville ei ehditä tehdä tälläkään hetkellä arviointikeskuksissa rangaistusajan suunnitelmia eikä usein myös vapauttamissuunnitelmia - uudistuksen seurauksena tilanne ei ainakaan parane. Lisäksi, kuten täydentävässä lausumassa todetaan, lyhyellä vankeusrangaistuksella on uusimisriskiä lisäävä vaikutus, etenkin nuorilla rikoksentekijöillä.

Vankeus katkaisee yhteyden vankilan ulkopuoliseen yhteiskuntaan ja mahdollistaa verkostoitumisen ja samaistumisen rikolliseen alakulttuuriin. Tätä kautta aukeaa reitti juuttua "pyöröovirikollisuuteen": vähäisten ja yleensä päihteiden käyttöön liittyvien rikosten tehtailuun, johon ei pystytä vastaamaan sen enempää vankilan kuin vapaudenkaan kuntoutustoimenpiteillä, koska henkilö on liian lyhyen aikaa muurin kummallakin puolella. Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2012 hieman alle puolet vankeusvangeista suoritti enintään kolmen kuukauden mittaisen vankeusrangaistuksen mutta vain noin runsas kolmannes heistä oli ensikertaisia. Tämä osaltaan kertoo siitä, että vankiloissa on jo nyt paljon "pyöröovikierteessä" olevia vankeja.

4 YKSITYISKOHTAISIA KANNANOTTOJA YHDISTELMÄVANKEUDESTA

4.1 Yhdistelmävankeuden soveltaminen alle kahden vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin

Työryhmän ehdottaman rikoslain 6 luvun 11 b §:n 1 momentin mukaan ”jos vuotta pidempi mutta enintään kahden vuoden ehdollinen vankeus oheisseuraamuksineen on selvästi riittämätön rangaistus ottaen huomioon 3 §:ssä säädetyt rangaistuksen määräämisperusteet, vankeus voidaan tuomita osaksi ehdollisena ja ehdottomana (yhdistelmävankeus). Ehdollista vankeutta on tällöin tuomittava vähintään yksi vuosi ja ehdotonta vankeutta vähintään 14 päivää ja enintään kolme kuukautta”.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että esityksessä olevasta vuoden 2010 rangaistusten tilastosta ilmenee, että ehdollisia vankeusrangaistuksia oli tuomittu 24,3 % eli yhteensä 15 098 tuomioista. Kaikkien vankeusrangaistusten keskipituus on ollut 5,2 kuukautta. Ehdottomien vankeusrangaistusten keskipituus on ollut 7,8 kuukautta ja ehdollisten 3,7 kuukautta. Valtaosa tuomituista vankeusrangaistuksista on pituudeltaan ollut 30–90 päivää. Viidenneksessä ehdollisista vankeusrangaistuksista on ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi tuomittu yhdyskuntapalvelua. Vuonna 2010 on tuomittu noin 700 yli yhden ja korkeintaan kahden vuoden mittaista ehdollista vankeusrangaistusta.

Esityksessä mainitun Lappi-Seppälän vuonna 1999 tekemän tutkimuksen mukaan suurimmalle osalle ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista tämä rangaistus jää lajissaan ainoaksi. Niistä, jotka saavat ensimmäisen ehdollisen vankeusrangaistuksensa, noin viidennes tulee tuomituksi seuraavien 5 vuoden kuluessa uuteen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tutkimuksen tuloksena on ollut, että tietyistä kasaantumisista huolimatta ehdollinen vankeusrangaistus täyttää varsin hyvin tarkoituksena.

Tilastojen valossa yhdistelmävankeutta sovellettaisiin vain alle 5 prosentissa ehdollisista vankeusrangaistuksista ja yhdistelmävankeuden soveltaminen jäisi sangen marginaaliselle osalle ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista. Käräjäoikeus katsoo, että nykyisen seuraamusjärjestelmän toteuttavan selkeyden, johdonmukaisuuden, ennustettavuuden ja oikeudenmukaisuuden edellytykset silloin kun kyse on alle kahden vuoden pituisista vankeusrangaistuksista eikä pitänyt tarpeellisena yhdistelmävankeusrangaistuksen käyttöönottoa näissä tilanteissa.

Helsingin hovioikeus toteaa, että ehdotetussa rikoslain 6 luvun 11 b §:n 1 momentissa käytetään ilmaisua "selvästi riittämätön" sen korostamiseksi, että tavoiteltu muutos nykytilaan koskisi vain rangaistuksen pituuden perusteella seuraamusmuodon piiriin kuuluvia vakavimpia rikoksia. Hovioikeus katsoo, että mainitun ilmaisun merkitys jää ainakin lakitekstin perusteella jossakin määrin epäselväksi. Ilmeisesti tarkoituksena on ohjata rangaistuskäytäntöä niin, että se ei uuden seuraamusmuodon vuoksi ankaroituisi, siis että yhdistelmävankeutta ei siirryttäisi käyttämään silloin kun nykykäytännön mukaan ehdollinen vankeus oheisseuraamuksineen riittäisi. Olennaista uudistuksessa lienee se, että yhdistelmävankeutta voitaisiin käyttää sellaisissa tilanteissa, joissa ehdollisen vankeuden rangaistusvaikutusta oheisseuraamuksineen ei nykyisin pidetä riittävänä rikoslain 6 luvun 3 ja 9 §:stä ilmenevien seikkojen perusteella. Hovioikeuden käsityksen mukaan tulkinnanvarainen ilmaisu "selvästi riittämätön" ei ole rangaistuskäytännön ohjaukseksi välttämätön.

Huomattava myös on, että yhdistelmävankeus voi olla paikallaan myös tilanteissa, joissa ehdollista vankeutta oheisseuraamuksineen voitaisiin pitää riittävänä, mutta tekijä ei esimerkiksi vakavan päihdeongelman vuoksi suoriutuisi yhdyskuntapalvelusta tai valvontarangaistuksesta. Kun ehdotuksen käytetään ilmaisua " .... vankeus oheisseuraamuksineen on selvästi riittämätön .. " edellyttäneen tämä sitä, että ehdollisen rangaistuksen riittävyys arvioissa otetaan aina huomioon oheisseuraamus. Näin jos kyseistä oheisseuraamusta ei voitaisi määrätä, ei yhdistelmävankeuskaan voisi sanamuodon mukaan tulla kysymykseen.

Yhdistelmärankaistuksen soveltamisala voitaisiinkin ohjata sellaiseksi, että kyseinen seuraamusmuoto voisi tulla käytettäväksi silloin kun oheisyhdyskuntapalvelu ei voisi tulla kysymykseen. Lainkohta voisi kaiken edellä esitetyn perusteella kuulua esimerkiksi seuraavasti: "Jos vuotta pitempää, mutta enintään kahden vuoden pituista ehdollista vankeutta 10 §:n mukaisine oheisseuraamuksineen, ei ole pidettävä riittävänä tai tekijästä johtuvista syistä hänelle soveltuvana rangaistuksena, vankeus voidaan tuomita osaksi ehdollisena ja osaksi ehdottomana ... ". Toinen mahdollisuus olisi ilmaista asia vielä yleisemmässä muodossa: "ei ole pidettävä riittävänä tai siihen on muuten painavia syitä, vankeus voidaan ... ". Säännösehdoituksesta ilmeni myös ehdollisen vankeuden ja sen oheisseuraamuksen ensisijaisuus.

Poliisihallitus toteaa, että nykyisellään tuomituissa 1–2 vuoden ehdollisissa vankeusrangaistuksissa päär rikoksina korostuvat henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, etenkin törkeät pahoinpitelyt. Tällaisten vakavien rikosten kohdalla pitkä ehdollinen vankeusrangaistus oheisseuraamuksineen ei useinkaan ole riittävä seuraamus. Poliisihallitus katsoo, että yhdistelmävankeus voi tällaisissa tilanteissa tehostaa pitkiin ehdollisena tuomittuihin vankeusrangaistuksiin sisältyvää moitearvostelua sekä edistää pyrkimystä asteittain ankaroituvan seuraamusjärjestelmän mallin toteuttamisessa. Tältä osin Poliisihallitus pitää työryhmän ehdotusta onnistuneena.

Itä-Suomen yliopisto (professori Tolvanen) toteaa, että lyhyet vankeusrangaistukset ovat täytäntöönpanossa hankalia. Niiden täytäntöönpanoon ei ole mahdollista liittää integroivia toimia. Ehdottoman vankeuden osuuden tulisi olla ehdotetun 14 päivän–kolmen kuukauden sijasta mieluummin kolme kuukautta–kuusi kuukautta. Tämä olisi perusteltua siksikin, että yli puolet pidemmistä kuin puolentoista vuoden mittaisista

vankeusrangaistuksista tuomitaan nyt kokonaan ehdottomina. Tämä muutos ei tosin kovin paljoa tilannetta korjaisi, kun otetaan huomioon ensikertalaisen pääsevän ehdonalaiseen vapauteen puolet rangaistuksesta kärsittyään.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits ry toteaa, että ehdotettu 14 vrk–3 kk ehdoton tuomio yhdistelmävankeudessa on pituudeltaan sikäli hyvä, että monia sosiaaliturvaetuuksia (kansaneläkkeisiin sidotut etuudet, asumistuki) saavat henkilöt eivät ehdi menettää niitä ehdottoman vankeusrangaistuksen aikana. Sen sijaan muun muassa työttömyys- ja sairauspäivärahat ja työmarkkinatuki katkeavat heti ehdottoman vankeusrangaistuksen alettua. Monissa tilanteissa kuten työssä käyvälle henkilölle useamman kuukauden pituinen vankeus ehtii kuitenkin aiheuttaa juuri ne vankeuden haittavaikutukset (esimerkiksi työpaikan/harjoittelupaikan tms. menetys), joita avoseuraamuksien lisäämisellä on yritetty välttää. Tuloton vanki tarvitsee asumistuen lisäksi toimeentulotukea asuntonsa säilyttääkseen.

4.2 Yhdistelmävankeuden soveltaminen yli kahden vuoden pituisiin vankeusrangaistuksiin

Työryhmän ehdottaman rikoslain 6 luvun 11 b §:n 2 momentin mukaan ”yhdistelmävankeutena voidaan myös tuomita yli kahden mutta enintään kolmen vuoden vankeus, jos se on erityisen perusteltua 6 tai 7 §:ssä säädettyjen seikkojen nojalla, eivätkä 9 §:ssä säädetty mittaamisperusteet edellytä rangaistuksen tuomitsemista kokonaan ehdottomana. Ehdotonta vankeutta on tällöin tuomittava vähintään kolme kuukautta ja enintään yksi vuosi”.

Helsingin syyttäjänviraston mukaan ehdottoman vankeuden alarajan voisi nostaa 3 kuukaudesta 6 kuukauteen.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan esityksessä ilmenevästä tilastosta ilmenee, että 2–3 vuoden vankeusrangaistuksen suorittamisen aloitti 379 vankia vuonna 2011. Näistä 55 prosenttia ei ollut aikaisemmin suorittanut ehdotonta vankeusrangaistusta. Määrä on merkittävä ja puoltaa yhdistelmävankeuden käyttöön ottamista. Käräjäoikeus pitää yhdistelmävankeuden soveltamista tilanteessa kannatettavana ja tarpeellisena sen ehdotonta vankeusrangaistusta asteittain ankaroittavan vaikutuksen vuoksi.

Helsingin hovioikeus pitää mahdollisena työryhmän esitystä yhdistelmävankeuden käyttöalan ulottamisesta enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksiin siten, että yhdistelmävankeuden ehdottomana tuomittava osa olisi esitetyn 11 b §:n 2 momentin mukaisesti vähintään kolme kuukautta ja enintään vuosi. Huomioon ottaen, että ehdottomaksi määrättävä osa voisi olla varsin pitkä, voitaisiin harkita, että 2 momentin mukaisen yhdistelmävankeuden tuomitsemisen edellytyksiä jonkin verran lievennettäisiin.

Työryhmä on arvioinut, että 2–3 vuoden pituisia yhdistelmävankeuksia tulisi vuosittain alle 10 tapausta eli noin 3 prosenttia 2–3 vuoden vankeustuomioiden joukosta. Ottaen

huomioon, että 2–3 vuoden vankeuteen vuonna 2010 tuomituista 280 vangista yli puolet oli ensikertalaisia, tuntuisi perustellulta, että suuremmalle osalle kuin vain noin kolmelle prosentille heistä voitaisiin tuomita yhdistelmävankeus, johon sisältyisi riittävän tuntuva eli esimerkiksi noin 9–12 kuukauden ehdoton osa ja uusintarikollisuutta tehokkaasti ehkäisevä vielä pitempi ehdollinen osa.

Jos tekoon on sovellettava 6 ja 7 §:n lieventämis- tai kohtuullistamisperusteita, voidaan yleensä katsoa olevan jo varsin vahvoja perusteita tuomita yhdistelmävankeus, jollei tekijän aikaisempien rikosten vakavuus edellytä rangaistuksen tuomitsemista kokonaan ehdottomana. Se, että yhdistelmävankeuden tuomitsemisen tulisi lisäksi olla mainituissa lainkohdissa mainituista syistä "erityisen perusteltua", saattaisi rajata yhdistelmävankeuden soveltamistapauksia ehkä liiaksikin tapauksissa, joissa ensikertalainen on syylistynyt rikokseen, josta rangaistuskäytännön mukaan tuomitaan esimerkiksi noin kahden ja puolen vuoden vankeusrangaistus. Lisäksi saattaa olla tilanteita, joissa yhdistelmävankeuden käyttö voi olla poikkeuksellisesti perusteltua muulloinkin kuin 6 ja 7 §:ssä tarkoitettujen seikkojen nojalla. Hovioikeus viittaa tältä osin rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 5 kohtaan, jonka mukaan rangaistus voidaan määrätä lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen, jos siihen on 6 tai 7 §:ssä mainituilla tai muilla poikkeuksellisilla perusteilla tuomiossa mainittavia erityisiä syitä. Toisaalta periaate, että vain enintään kahden vuoden vankeus voidaan tuomita ehdollisena, on rikoslainsäädännösämme hyvin vakiintunut. Tähän nähden voi olla hyvin perusteltua, että ehdollisen vankeuden käytön laajennus törkeämpiin rikoksiin pidetään suppeana. Myöhemmin kokemuksen karttuessa on mahdollista harkita tämän seuraamusmuodon laajentamista.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että 11 b §:n 2 momentin mahdollisuus tuomita yli kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus osittain ehdollisena soveltuisi esimerkiksi tilanteisiin, joissa rikosentekijä tuomitaan yksittäisestä väkivaltarikoksesta ja uusimiskäytännön riski on vähäinen, sekä niihin tapauksiin, joissa rikosentekijän on tekonsa jälkeen selvitetty ryhdistäytyneen ja kiinnittyneen yhteiskuntaan esimerkiksi hankkimalla työ- tai opiskelupaikan. Mainituissa tilanteissa pitkä ehdoton vankeusrangaistus saattaisi johtaa tuomitun kannalta kohtuuttomaan lopputulokseen. 2 momentissa tarkoitettua yhdistelmävankeutta olisi perusteltua käyttää myös niiden talousrikosten kohdalla, joiden tekemisestä on jo kulunut pitkä aika ja joissa rikosprosessi on kestänyt huomattavan kauan. Nykyisin rikoksen tekemisestä kulunut huomattavan pitkä aika on otettava rikoslain 6 luvun 7 §:n nojalla huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana.

Poliisihallitus kiinnittää huomiota työryhmän mietinnössä esitettyyn mainintaan siitä, että joissain tilanteissa nykyään ehdottomana tuomittu vankeus voitaisiin tuomita jatkossa yhdistelmävankeutena. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tällöin on vaarana, että yhdistelmävankeus saa tuomitsemiskäytännössä ennakoitua laajemman soveltamisalan ja sitä ryhdytään käyttämään säännönmukaisesti lyhyiden ehdottomien vankeusrangaistuksien asemesta.

Ehdotettu säännös merkitsisi käytännössä nykyisen rangaistustason lieventymistä, ja se tulisi kohdistumaan tavanomaista vakavimpiin rikoksiin. Nykyään esimerkiksi törkeästä pahoinpitelystä tuomittu 3 vuoden ehdoton vankeusrangaistus voisi tulla korvattavaksi yhdistelmävankeudella, jossa ehdottoman vankeuden osuus olisi enintään 1 vuosi. Ensikertalainen rikosentekijä pääsisi näin ollen ehdonalaiseen vapauteen suoritettuaan

puoli vuotta vankeusrangaistusta nykyisen lain mukaisen 1,5 vuoden sijaan. Tällaisella muutoksella voi olla haitallisia vaikutuksia rangaistusten ennaltaestävyyteen. Poliisihallitus toteaa, että rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ei tule tältä osin lieventää eikä siten pidä hyväksyttävänä ehdotusta ehdollisen vankeusrangaistuksen ylärajan nostamista kahdesta vuodesta kolmeen vuoteen.

Itä-Suomen yliopisto (professori Tolvanen) katsoo, että ehdotus lieventäisi rangaistusasteikkoa tapauksissa, joissa momenttia sovellettaisiin, todella merkittävästi. Jos teki- ja tuomitaan nyt kolmen vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen, hän voi ensikertalaisena päästä vankilasta ehdonalaiseen vapauteen puolitoista vuotta rangaistuksesta suoritettuaan. Valvottuun koevapauteen hän voi päästä jo vuoden rangaistusta kärsittyään. Ehdotettu muutos johtaisi siihen, että tuomittu kärsisi rangaistusta vastaavassa tapauksessa enintään puoli vuotta ja voisi päästä jo sitäkin ennen valvottuun koevapauteen. Muutos on ainakin tältä osin yksiselitteisesti hylättävä.

Lausunnossa todetaan myös, että ehdotetun RL 6 luvun 11 b §:n 2 momentin viittaus saman luvun 6 ja 7 §:iin on erityisen ongelmallinen, koska 7 §:ssä on yhtenä kohtuullistamisperusteena muun muassa tuomitun henkilökohtaiset olot. Tuomioistuimilla on jo nykyisin ollut havaittavissa voimistuva taipumus perustella rangaistuksen ehdollisuutta sillä, että tuomitun henkilökohtaiset olot ovat vakiintuneet (hänellä on työ- tai opiskelupaikka ja vakiintunut parisuhde, ei päihdeongelmaa). Tuomitun henkilökohtaisten olojen korostaminen etäännyttää rangaistusjärjestelmää klassisesta ideaalista tavalla, jota ei pidä hyväksyä. Rangaistus pitää määrätä teon vahingollisuuden, vaarallisuuden, teosta ilmenevän syyllisyyden ja teon vaikuttimien mukaan. Tuomitun henkilökohtaisille oloille pitää antaa sijaa vain poikkeuksellisesti. Näyttää kuitenkin siltä, että ehdollinen vankeus perustellaan yhä useammin tekijän oloista tehtävän uusimisriskin perusteella, mikä on täysin vierasta rikosoikeutemme perusajatuksille.

Lapin yliopisto (professori Utriainen) ei tällä hetkellä kannata ehdollisen vankeusrangaistuksen maksimin korottamista, koska se tekisi seuraamusjärjestelmän sekavaksi. Tällaisia muutoksia olisi mahdollista tehdä vasta sitten, kun seuraamusjärjestelmän rakenne kokonaisuudessaan uudistettaisiin.

Suomen Lakimiesliitto vastustaa sitä, että yhdistelmävankeuden käyttöala ulotettaisiin koskemaan yli kahden vuoden mutta enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksia. Tätä ei voida pitää yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä edes ehdotuksen mukaisten erityisen perusteltujen kohtuusperusteiden nojalla.

Oikeuskäytännössä yli kahden vuoden vankeusrangaistus tuomitaan pääsääntöisesti törkeän tekemuodon toteuttavista rikoksista tai huomattavan laajoista tekokokonaisuuksista. Rikoslain 6 luvun 6 ja 7 §:ssä säännelty rangaistuksen lieventämis- ja kohtuullistamisperusteet voidaan ottaa huomioon rangaistuksen pituutta määrättäessä. Jos tuomioistuin mahdollisesti esille tulleista lieventämis- ja kohtuusperusteista huolimatta päätyy tuomitsemaan yli kahden vuoden vankeusrangaistuksen, kysymys on käytännössä tällöin erittäin vakavasta rikollisuudesta, jonka kohdalla vankeusrangaistuksen osittainkaan määrääminen ehdollisena ei ole kriminaalipoliittisesti hyväksyttävissä.

Suomen tuomariliitto katsoo, että niissä tapauksissa, joissa nykyisin päädytään tuomitsemaan yli kahden vuoden vankeusrangaistus, kyse on poikkeuksesta niin vakavasta rikoksesta, että seuraamusjärjestelmän uskottavuus edellyttää rangaistuksen tuomitsemista ehdottomana. Työryhmä ei ole esittänyt vakuuttavia perusteluja sille, miksi yli kaksi vuotta tuomittuja ehdottomia vankeusrangaistuksia tulisi ehdotetulla tavalla edes poikkeuksellisesti lieventää.

5 YHDISTELMÄVANKEUDEN TOTEUTUSTAPAAN JA SÄÄNNÖKSIIN LIITTYVIÄ MUITA KOMMENTTEJA

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö toteaa, että ehdotuksen 11 b §:n 1 momentin mukaan, jos vuotta pidempi, mutta enintään kahden vuoden ehdollinen vankeus oheisseuraamuksineen on selvästi riittämätön rangaistus, voidaan vankeus tuomita osaksi ehdollisena ja osaksi ehdottomana. Ehdotonta vankeutta tuomitaan tällöin vähintään 14 päivää ja enintään kolme kuukautta. Ehdotuksen 11 b §:n 3 momentissa säädetään, että yhdistelmävankeuden ehdotonta osaa ei kuitenkaan saa tuomita yhdyskuntapalveluna eikä valvontarangaistuksena. Kun sekä 10 §:n 2 momentissa että 11 b §:n 1 momentissa säätely koskee vuotta pidempää ehdollista vankeusrangaistusta ja ehdollisen vankeuden ohella tuomittava määrä on molemmissa sama 14 päivästä 3 kuukauteen ja kun valvontarangaistusta tuomittaessa ensin tuomitaan vankeutta ja vasta sen sijasta valvontarangaistus, tuntuu 11 b §:n 3 momentin lausuma siitä, että yhdistelmävankeutta ei saa tuomita valvontarangaistuksena harhaanjohtavalta.

Rikoslain 2 c luvun voimaantulon myötä tuli säännöksi se, että useaa rangaistusta samanaikaisesti täytäntöönpantaessa, niistä vankilassa suoritettava määräosa tulee laskea tuomioittain. Yksittäisen tuomion kohdalla vähimmäiskesto on 14 päivää (miinus mahdolliset RL-vähennykset). Täytäntöönpanon kannalta on monimutkaista (poikkeuspoikkeuksesta), että tuota 14 päivän vähimmäis-aikasäännöstä ei tule soveltaa silloin, kun samalla kertaa täytäntöön pantavana on useampi rangaistus. Koska lyhyet ehdottomat vankeusrangaistukset ehdotuksen toteutuessa lisääntyisivät nykyisestä, viimeistään tässä yhteydessä olisi syytä muuttaa rikoslain 2 c luvun 7 §:ää siten, että 2 c luvun 5 §:n 3 momentin säännös koskisi myös yhteenlaskutilanteita. Tällaisella muutoksella helpotettaisiin myös koneelliseen rangaistusaikojen laskentaan siirtymistä.

Keski-Suomen käräjäoikeus katsoo, että nykyinen, useammasta kuin yhdestä rikoksesta samalla kertaa tuomittavan yhteisen vankeusrangaistuksen mittaaminen sisältää jo itsessään sellaisia varsin laveaan harkintaan oikeuttavia, osaksi oikeuskäytännön muokkaamia harkintakriteereitä, joita sovelletaan tuomioistuinkäytännössä vaihtelevasti. Vanhalle aiemmalle lainsäädännölliselle idealle (reaalikonkurrenssi, ideaalikonkurrenssi ja jatkettu rikos sekä jälkikonkurrenssi) perustuva yhteisen vankeuden mittaaminen on ajan kulumisen ja oikeuskäytännön kehittymisen myötä aiheuttanut oikeuskäytännön yhteneväisyyden säilyttämiselle haasteita. Olennainen osa uskottavaa ja yhtenäistä rangaistusjärjestelmää on, että rangaistukset myös mitataan varsin yhtenevästi. Työryhmä ei ole mietinnössään ottanut kantaa siihen, mikä merkitys rangaistuksen mittaamista koskevalla säätelyllä ja käytännöllä sekä siinä ilmenneillä ongelmilla on julkisuudessa esitettyyn kritiikkiin.

Käräjäoikeus katsoo, ettei työryhmä ole riittävästi harkinnut sitä, millaisia soveltamisongelmia yhdistelmävankeus aiheuttaa yhteisen vankeusrangaistuksen mittaamiselle muun muassa jälkikonkurrenssitilanteissa. Esimerkiksi työryhmän ehdottama lakimuutos rikoslain 7 luvun 6 §:ään (yhdistelmävankeuden ehdoton osa voidaan ottaa uutta rangaistusta määrättäessä huomioon kohtuuden mukaan rangaistusta alentavana tai lieventävänä seikkana) romuttaa voimaan tullessaan vakiintuneen tavan mitata aiemman vankeusrangaistuksen alentava vaikutus uuteen rangaistukseen. Kun aiempaa vankeusrangaistusta ei voidakaan ottaa pituudeltaan kokonaan huomioon, hämärtyy myös sen tosiasiallinen mittaamisvaikutus uuteen vankeusrangaistukseen. Vaikka ehdotonta vankeutta ei esitetäkään säädettäväksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi, niin vallittu toteutustapa on lisäksi vähintäänkin omiaan näyttäytymään ristiriitaisena voimassa olevaan oikeuskäytäntöön (mm. KKO:2011:53) verrattuna siinä suhteessa, ettei yhdyskuntapalvelua ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tule ottaa rikoslain 7 luvun 6 §:n perusteella huomioon rangaistusta alentavana tai kohtuullistavana seikkana.

Myös yleisemmin on pidettävä ongelmallisena sitä, että rangaistuksen mittaaminen sekoitetaan rangaistuksen lajivalinnan kanssa. Kuten työryhmän esityksessä on todettu, vallitsevan oikeuskäytännön mukaan vankeusrangaistus lähtökohtaisesti ensin mitataan ja sen jälkeen tehdään valinta sen lajista sekä oheisseuraamuksista. Yhdistelmävankeuden tuomitsemisessa tällaisten erillisten osaratkaisujen tekemisen mahdottomuus hämärttää entisestään vankeusrangaistuksen mittaamisharkintaa. Yhdistelmävankeudesta esitetyt lainkohdat tavallaan sisältävät hyväksynnän siitä, että rangaistuksen mittaamisharkinta ja lajivalinta voidaan sekoittaa toisiinsa. Mainitunkaltaista ongelmaa ei tulisi, jos yhdistelmävankeuden sijaan valittaisiin oheisseuraamusvalikoiman laajentaminen ehdottomaan vankeuteen.

Lisäksi edellä mainitun kaltaisen huolenaiheen rangaistuskäytännön epäyhtenäisyydestä aiheuttaa yhdistelmävankeuden mukanaolon vaikutus ehdollisen vankeuden täytäntöönpanon ja jäännösrangaistuksen täytäntöönpanon tilanteissa. Työryhmä on esityksessään varsin laajasti pohtinut sitä, aiheuttaako ja mitä muutostarpeita yhdistelmävankeuden käyttöönotto mainittuihin rikoslain 2 b luvun 5 §:ään tai 2 c luvun 14 §:ään. Työryhmä on todennut näiden lainkohtien soveltamisen osalta, että yhdistelmävankeus tulee mukauttaa nykyisen yhtenäisrangaistusjärjestelmän periaatteisiin ja sen mukaisesti nykyisiin sääntöihin. On kuitenkin lähes mahdotonta etukäteen ennustaa, mitä ja kuinka moninaisia ongelmia rangaistuksen määräämiselle yhdistelmävankeus toisi mukanaan.

Helsingin hovioikeus toteaa, että yhdistelmävankeutta koskevan 6 luvun 11 b:§n 3 momentin mukaan yhdistelmävankeuden osina tuomittavasta ehdollisesta ja ehdottomasta vankeudesta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Hovioikeuden käsityksen mukaan tämä viittaussäännös käsittää jo kaikki yhdistelmävankeuden eri osia koskevat soveltamistilanteet. Tämän vuoksi ei olisi hovioikeuden käsityksen mukaan välttämätöntä yhdistelmävankeuden käyttöön ottamisen yhteydessä tehdä lainkaan muutoksia rikoslain 2 c luvun 14 §:ään. Yleinen viittaussäännös koskee myös niitä tilanteita, joissa yhdistelmä rangaistuksen ehdollista vankeutta koskeva osa ja jo suoritettua ehdottoman osan jäännösrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön. Hovioikeuden käsityksen mukaan edes 2 b luvun 3 §:n uusi 4 momentti ei ole tarpeen.

Ehdotettu viittaus 6 luvun 3 §:ssä mainittuihin yleisluontoisiin rangaistuksen määräämisperusteisiin tuntuu tarpeettomalta, koska tuomioistuimen tulisi ottaa 3 §:ssä mainitut rangaistuksen määräämisen lähtökohdat huomioon ilman nimenomaista viittaustakin.

Esitetyn 6 luvun 11 b §:n 3 momentin mukaan yhdistelmävankeuden osina tuomittavista ehdollisesta ja ehdottomasta vankeudesta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Tämän lisäksi esitetään selvennystä, että ehdotonta osaa ei kuitenkaan saa tuomita yhdyskuntapalveluna eikä valvontarangaistuksena. Eesityksen perusteluissa (s. 71) on myös todettu, että yhdistelmävankeuteen ei voida liittää ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia, koska yhdistelmävankeus on itsenäinen rangaistuslaji eikä oheisseuraamuksella tehostettu ehdollinen vankeus. Selvennys olisi syytä ottaa lakiin, esimerkiksi seuraavasti: "Yhdistelmävankeuden ehdolliseen osaan ei saa liittää 10 §:ssä säädettyjä oheisseuraamuksia eikä yhdistelmä vankeuden ehdotonta osaa saa tuomita yhdyskuntapalveluna tai valvontarangaistuksena."

Turun hovioikeus pitää tärkeänä, että oheisrangaistus olisi aina reaalarangaistus. Se, että yhdistelmävankeuden ehdotonta osaa ei saa muuntaa yhdyskuntapalveluksi tai valvontarangaistukseksi, ei tässä suhteessa ole riittävää. Lakiehdotuksen mukainen lievennys, jossa esimerkiksi kolmesta vuodesta ehdotonta vankeutta tulisi yhdistelmävankeus, johon sisältyisi ehdollinen vankeusrangaistus ja ehdottomana kolmen vuoden sijasta minimissään kolmen kuukauden ja maksimissaan yhden vuoden vankeusrangaistus, josta vielä pääsisi ehdonalaiseen vapauteen, ei vaikuta oikeudenmukaiselta.

Lakiehdotuksessa tulisi siten koskien rikoslain 6 luvun 1 §:ää säätää, että yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, yhdistelmävankeus ja ehdoton vankeus. Termistä yhdistelmävankeus poiketen yhdistelmävankeus kattaisi kaikki yhdistelmävankeustilanteet, siis myös tilanteet, joissa ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi tuomittaisiin sakkoa, yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistus. Myös alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteena tuomittava valvonta voitaisiin lukea tämän kategorian alle.

Oikeudenmukaisuuden kannalta tulisi edeltä ilmi käyvästä syystä siirtymäsäännöksiin kiinnittää erityistä huomiota. Muutoin on olemassa vaara, että uudistuksen mahdollistama rangaistuksen lieventäminen johtaa vastaajien eriarvoiseen kohteluun. Tulisi siis ottaa huomioon, että nyt ratkaisupäivä, joka riippuu usein ennalta arvaamattomista seikoista, lopulta ratkaisee säännösten soveltuvuuden ja siten sanelee lopputuloksen ankaruuden, mitä ei voida pitää hyväksyttävänä.

Rikoslain 2 c luvun 14 §:n otsikkona on ehdotuksen mukaan "Jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöönpantavaksi". Kysymyksessä olevaa lainkohtaa työryhmä esittää muutettavaksi lisäyksellä "Yhteinen rangaistus määrätään myös tilanteissa, joissa samalla määrätään täytäntöönpantavaksi 2 b luvun 5 §:ssä mainittu ehdollinen vankeusrangaistus tai yhdistelmävankeuden ehdollisena tuomittu osa". Kun yhdistelmävankeuden ehdollisena tuomittu osa määrätään täytäntöönpantavaksi, kysymys ei ole jäännösrangaistuksen määräämisestä täytäntöönpantavaksi, vaan ehdollisen rangaistuksen määräämisestä täytäntöönpantavaksi. Tämän vuoksi edellä mainittu lisäys tulisi sijoittaa ehdollista rangaistusta koskevaan rikoslain 2 b lukuun sen 5 §:n 1 momenttiin säätämällä

siinä esimerkiksi "Samoin menetellään, kun määrätään täytäntöön pantavaksi yhdistelmärangaistuksen ehdollisena tuomittu osa". Tämä siis kattaisi tilanteet, joissa ehdollisen vankeusrangaistuksen ohessa on tuomittu yhdyskuntapalvelua, valvontarangaistus, valvontaa tai ehdoton vankeusrangaistus, ja ehdollinen vankeusrangaistus määrätään täytäntöön pantavaksi.

Hovioikeus kiinnittää huomiota ehdotetun 6 luvun 11 b §:n 2 ja 3 momenttien väliseen mahdolliseen ristiriitaan. Pykälän 2 momentin mukaan yhdistelmävankeutena voidaan tuomita yli kahden, mutta enintään kolmen vuoden vankeus ja tällöin ehdotonta vankeutta on tuomittava vähintään kolme kuukautta ja enintään yksi vuosi. Tämä saattaa johtaa päätelmään, että yhdistelmävankeuden osana tuomittava ehdollinen vankeus voi olla yli kahden vuoden. Pykälän 3 momentin mukaan kuitenkin yhdistelmävankeuden osana tuomittavasta ehdollisesta vankeudesta on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Mainitun luvun 9 §:n mukaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan tuomita ehdolliseksi. Näin ollen yhdistelmävankeuden osana tuomittava ehdollinen vankeus ei voisi olla enempää kuin kaksi vuotta.

Hovioikeus katsoo epäselväksi jäävän, onko mietinnössä tarkoitettu viimeksi mainittua tilannetta vai onko tarkoitettu, että yhdistelmävankeuden osana tuomittava ehdollinen vankeus voi olla yli kahden vuoden (esimerkiksi yhdistelmävankeus 2 vuotta 6 kuukautta, josta ehdollista vankeutta 2 vuotta 2 kuukautta ja ehdotonta vankeutta 4 kuukautta). Mainittu seikka ei selviä mietinnön yksityiskohtaisista perusteluistakaan. Näistä syistä hovioikeus ehdottaa, että lainkohtaan lisätään asiaa selventävä lausuma.

Vaasan hovioikeus toteaa, että yhdistelmävankeus voisi ehdotuksen mukaan tulla sovellettavaksi varsin erityyppisissä tilanteissa, kun vankeusrangaistuksen pituus vaihtelisi yhdestä vuodesta jopa kolmeen vuoteen. Kun vankeusrangaistuksen pituus olisi lähempänä yhtä vuotta, tulisi todennäköisimmin sovellettavaksi verraten lyhyt ehdottoman vankeuden osuus. Tämä on ongelmallista ottaen huomioon rikoslain kokonaisuudistuksen pyrkimys lisätä avoseuraamusten käyttöä ja ehdotuksessakin mainitut tutkimustulokset lyhyiden ehdottomien vankeusrangaistusten negatiivisista seurauksista. Jos ehdotettuun uudistukseen halutaan siirtyä, olisi tarkoituksenmukaisempaa harkita vaihtoehtoa, jossa yhdistelmärangaistus rajattaisiin sovellettavaksi vain sellaisiin tapauksiin, joissa vankeusrangaistuksen pituus olisi hyvin lähellä kahta vuotta. Tällöin ehdottoman vankeuden osuus voisi mahdollisesti olla pituudeltaan kiinteä eikä harkinnanvarainen, kuitenkin siten, että ehdoton osuus ei muodostuisi perusteettoman lyhyeksi. Tämä olisi perusteltua yhtäältä sen vuoksi, että viimeksi mainitun pituisiin vankeusrangaistuksiin liittyy eniten edellä todettuja ongelmia rangaistusjärjestelmän ankaroitumisen ja kohtuusnäkökohtien muodossa sekä toisaalta sen vuoksi, että tällainen rajoitetumpi järjestelmä olisi omiaan paremmin ohjaamaan ja säilyttämään yhtenäistä rangaistuskäytäntöä.

Rovaniemen hovioikeus katsoo, että rikoslain 6 luvun 11 b §:n ehdotetusta sanamuodosta ei riittävän selvästi ilmene, että yhdistelmävankeutena tuomitaan yksi kokonaisu-rangaistus. Ehdotettu sanamuoto viittaa siihen, että yhdistelmävankeutena tuomitaan kaksi eri rangaistusta, sekä ehdollinen että ehdoton. Hovioikeus ehdottaa sanamuotoa täsmennettäväksi tältä osin.

Poliisihallitus katsoo, että työryhmän esityksessä jää epäselväksi, voidaanko yhdistelmävankeuden ehdolliseen osaan liittää oheisseuraamuksia. Sivun 55 alimmassa kappaleessa mainitaan, että yhdistelmävankeuden mahdollistaminen yli kahden vuoden vankeuksissa tulisi toteuttaa "normaalitilannetta" pidemmällä ehdottoman osuudella ja oheisseuraamuksen pakollisuudella. Uuden RL 6 luvun 11 b §:n 3 momentin mukaan yhdistelmävankeuden osina tuomittavasta ehdollisesta ja ehdottomasta vankeudesta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Sivun 71 seitsemännessä kappaleessa todetaan kuitenkin, että *yhdistelmävankeuteen ei voida liittää ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia*.

Poliisihallitus kiinnittää huomiota myös yhdistelmävankeuden soveltamisen monimutkaisuuteen. Vapauduttaessa yhdistelmävankeuden ehdottomasta osuudesta ehdonalaiseen vapauteen voi tilanne olla sellainen, että henkilö on samaan aikaan samasta rikoksesta sekä ehdonalaisten vapauden että ehdollisen tuomion koeajalla. Tilanne on ongelmallinen, jos ehdollinen vankeus ja jäännösrangaistus määrätään pantavaksi täytäntöön, ensimmäinen RL 2 b luvun 5 §:n perusteella ja jälkimmäinen RL 2 c luvun 14 §:n perusteella. Tällöin tuomioistuimen olisi määrättävä yhteinen rangaistus, joka koostuu koeajalla tehdystä uudesta rikoksesta, täytäntöönpantavaksi määrätystä ehdollisesta vankeudesta ja täytäntöönpantavaksi määrätystä jäännösrangaistuksesta. Tällaiset tilanteet tulevat olemaan ongelmallisia käytännön soveltamistoiminnassa. Kuten työryhmän mietintöön sisältyvässä täydentävässä lausumassakin todetaan, yhtä aikaa täytäntöönpanossa olevien yhdistelmien ja jäännösrangaistusten laskeminen ja selvittäminen tulee olemaan työlästä.

Oikeusrekisterikeskus toteaa, että yhdistelmävankeutta koskeva tuomio ja tiedot rangaistuksen suorittamisesta olisi tarpeen merkitä myös rikosrekisteriin. Säännösten jatkovalmistelun yhteydessä on siten syytä valmistella myös säännökset tarvittavista muutoksista rikosrekisterilakiin.

Itä-Suomen yliopisto (professori Tolvanen) katsoo, että ehdotettu RL 6 luvun 11 b §:n 3 momentti on perusteltu, jos yhdistelmävankeuteen päädytään. Yhdistelmävankeuden ehdottoman osan tuomitseminen valvontarangaistuksena tai yhdyskuntapalveluna tekisi rangaistusjärjestelmän eri osien keskinäisen hahmottamisen suorastaan mahdottomaksi.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että työryhmän ehdotuksessa ei ole otettu kantaa siihen, mikä suhde rikoslain 6 luvun 9 §:n 2 momentilla ja yhdistelmävankeudella olisi. Kyseisen lainkohdan mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Asianajajaliiton näkemyksen mukaan edellä mainituista syistä johtuen ko. lainkohdan tulisi koskea myös yhdistelmävankeutta. Jos yhdistelmävankeutta koskevaa rikoslain muutosta päädytään esittämään, Asianajajaliitto ehdottaa, että rikoslain 6 luvun 9 §:n 2 momentissa mainittaisiin selvyuden vuoksi myös yhdistelmävankeus. Lainkohdassa mainitun ehdottoman vankeuden kun ei voida suoraan katsoa tarkoittavan myös yhdistelmävankeuden ehdottomaa osaa, yhdistelmävankeuden ollessa täysin oma rangaistuslajinsa.

Suomen tuomariliitto katsoo, että rangaistusjärjestelmän selkeyden kannalta olisi perusteltua toteuttaa yhdistelmävankeus nimenomaan itsenäisenä yleisenä rangaistuslajina eikä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Tämä auttaa lainkäyttäjää hahmottamaan paremmin sen paikan ankaroituvassa rangaistuslajijärjestelmässä.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry piti erittäin tärkeää säätää lakia uudistettaessa selkeästi siitä, että pidätys- tai tutkintavankeusaika vähennetään (RL 6:13) täysimääräisesti tuomittavasta ehdottomasta vankeudesta.

6

VALVONTARANGAISTUS EHDOLLISEN VANKEUDEN OHEISSEURAAMUKSENA

Työryhmä ehdotti varsinaisen toimeksiantonsa ulkopuolella, että ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi voitaisiin tuomita myös valvontarangaistus. Ehdosta käsiteltiin yhteensä 14 lausunnossa.

Työryhmän ehdotusta kannatti kolme lausunnonantajaa: Helsingin käräjäoikeus, Keski-Suomen käräjäoikeus ja Turun hovioikeus.

Työryhmän ehdotusta ei kannattanut kahdeksan lausunnonantajaa: Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto, Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö, Helsingin syyttäjänvirasto, Vaasan hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue, Lapin yliopisto ja Suomen Lakimiesliitto.

Selkeää kantaa työryhmän ehdotukseen ei ottanut 3 lausunnonantajaa: Helsingin hovioikeus, Poliisihallitus ja Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits ry.

Lausunnonantajat perustelivat kannanottojaan seuraavasti.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto katsoo, että valvontarangaistuksen liittäminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi saattaa monimutkaistaa ja pitkittää rikosprosessia. Tämän vuoksi esitystä olisi syytä vielä harkita.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikkö katsoo, että koska valvontarangaistuksesta pääsääntöisesti päästään ehdonalaan vapauteen, muodostuisivat täytäntöönpanoajat varsin lyhyiksi. Käytäntö on osoittanut, että valvontarangaistukset keskeytyvät usein, jolloin niiden täytäntöönpano on epämääräisessä vaiheessa ja vaatii jatkuvaa ajallisesti määrittelemätöntä ja kokemusten mukaan pitkääkin seuranta. Seuranta vaatii sitä enemmän huomiota, mitä lyhyemmästä rangaistuksesta on kysymys. Kun valvontarangaistus kaiken kaikkiaan olisi lyhyt ja kun siitä olisi jo suoritettu osa, vankeudeksi takaisin muunnettavat rangaistukset ottaen vielä huomioon ehdonalaan vapauttaminen olisivat nekin varsin lyhyitä.

Ehdotuksen 10 §:n 4 momentin mukaan yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus voidaan muuntaa ”vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi”. Yhtenäistä ja rikoslaissa jo tätä ennen valittua (2 c luvun 3 §) kirjoitustapaa noudattaen säännön tulisi olla ”vähintään neljän päivän ja enintään 3 kuukauden vankeudeksi”.

Helsingin syyttäjänvirasto ei pidä ehdotusta toteuttamiskelpoisena, sillä valvontarangaistuksesta pääsee ehdonalaan vapauteen, kuten ehdottomasta vankeusrangaistuksesta. Jos pisin valvontarangaistus tässä tapauksessa olisi 3 kuukautta, pääsisi siitä

ehdonalaiseen vapauteen 1 tai 2 kuukauden kuluttua. Tämä tuntuu voimavarojen haaskaamiselta, sillä tällä hetkellä toimintasuunnitelman laatimiseen menee vähintään kaksi kuukautta.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotusta valvontarangaistuksen tuomitsemisesta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi.

Keski-Suomen käräjäoikeus toteaa, että kun ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi on jo nykyjärjestelmässä hyväksytty yhdyskuntapalvelu, joka itsenäisenä rangaistuksena on ehdottoman vankeuden sijaan tuomittava seuraamus, valvontarangaistusvaihtoehdon lisäämisen oheisseuraamusten joukkoon ei pitäisi aiheuttaa ainakaan tuomitsemistoiminnan kannalta suuria ongelmia. Rangaistuslajien välinen systematiikka ei myöskään tästä kärsi. Käräjäoikeus toteaa vielä, että valvontarangaistuksen lisääminen oheisseuraamukseksi saattaa myös osaltaan herättää tuomarikunnan aktiivisemmin harkitsemaan oheisseuraamusten laajempaa käyttöä

Helsingin hovioikeus katsoo, että valvontarangaistuksen lisäämiselle ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksiin on esitettävissä näkökohtia sekä puolesta että vastaan. Tuomitusten yhdenvertaisuuden kannalta olisi johdonmukaista, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten ulkopuolelle ei jätettäisi valvontarangaistusta. Esityksessä mainitut johdonmukaisuus-, oikeudenmukaisuus- ja tarkoituksenmukaisuussyyt ovat tärkeitä ja puoltavat valvonta rangaistuksen lisäämistä oheisseuraamusten joukkoon.

Kuitenkin on nähtävissä, että valvontarangaistus soveltuisi vain harvoin ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi ja sen käyttömahdollisuus oheisseuraamuksena tekisi järjestelmästä kovin monimutkaisen ja aiheuttaisi aikaa vievää selvityksineen oikeudenkäyntien pitkittymistä. Sen vuoksi valvontarangaistuksen ottamista oheisseuraamusvaihtoehdoksi saattaisi olla syytä tarkastella vasta myöhemmin ja uudistaa nyt järjestelmää vain yhdistelmävankeuden osalta. Huomionarvoista on, ettei yhdistelmävankeustyöryhmän toimeksiantoon alun perin kuulunut sanottua uudistusta.

Jos valvontarangaistus kuitenkin säädetään oheisseuraamusvaihtoehdoksi, on sinänsä johdonmukaista, että oheisseuraamuksena tuomitaan ensisijaisesti yhdyskuntapalvelua valvontarangaistukseen verrattuna. Tämä ei ilmene itse lakitekstistä vaan vain lain esitöistä (ks. esityksen s. 66). Sinänsä voitaneen katsoa, että kun yhdyskuntapalvelu on ensisijainen seuraamus suhteessa valvottuun koevapauteen, sama periaate koskee myös näiden seuraamusten käyttöä oheisseuraamuksena.

Nimenomainen viittaus rangaistuksen määräämisen lähtökohtia käsittelevään rikoslain 6 luvun 3 §:ään ja muut 10 §:ään esitetyt vähäiset muutokset ovat tarpeettomia. Näin ollen hovioikeus katsoo, että ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevia rikoslain 6 luvun 10 §:n säännöksiä ei ole tässä yhteydessä välttämätöntä muuttaa.

Turun hovioikeus toteaa, että rangaistusjärjestelmän oikeudenmukaisuuden kannalta tavoiteltavaa on, että rangaistukset ankaroituvat asteittain. Tuomioistuimella tulee olla laaja harkintavalta rangaistuksen määräämisessä. Jos enintään yhden vuoden pituisen ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena on mahdollista tuomita ainoastaan sakkoa ja muut kuvatut vaihtoehdot voidaan ottaa käyttöön vasta ehdollisen vankeuden ylittäessä

vuoden, mainittu tavoite ei toteudu. Lainkäytössä esiintyy tilanteita, joissa ehdollinen vankeus lähentelee yhtä vuotta, mutta sen ohella tuomittava sakko ei ole riittävän ankara oheisseuraamus. Näistä syistä hovioikeus katsoo, että tuomittaessa alle vuoden pituinen ehdollinen vankeus myös yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen tuomitsemisen oheisseuraamukseksi tulisi olla mahdollista.

Hovioikeus katsoo, että ehdollista vankeusrangaistusta tulisi ankaroittaa niin, että sen oheisrangaistuksena tulisivat kysymykseen nuoria rikoksentekejiä koskevan valvonnan lisäksi järjestyksessä lievimmästä ankarimpaan johdonmukaisesti ankaroitettava oheisrangaistus eli sakko, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus.

Vaasan hovioikeus toteaa, että valvontarangaistuksen käytöstä on saatavissa vielä veraten vähän kokemukseen perustuvaa tietoa, minkä vuoksi sen käytön laajentaminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi ei tässä vaiheessa ole suositeltavaa.

Rovaniemen hovioikeus yhtyy työryhmän mietintöä täydentävässä lausumassa todettuun, että valvontarangaistuksen liittäminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi hämärtäisi valvontarangaistuksen asemaa seuraamusjärjestelmässä, monimutkaistaisi ja pitkittäisi rikosprosessia ja aiheuttaisi kohtuuttomasti työtä Rikosseuraamuslaitokselle. Seuraamuksen käyttö jäisi todennäköisesti lähes marginaaliseksi. Lausumassa on myös kiinnitetty huomiota siihen, että tuomittaessa valvontarangaistus ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi tulee se aika, jonka tuomittu on ollut vapautensa menettäneenä, vähentää tuomittavasta valvontarangaistuksesta. Tämän vuoksi vapaudenmenetyksajan hyväksi lukemisesta tulee säätää ehdotetun rikoslain 6 luvun 10 §:n yhteydessä.

Hovioikeus pitää todennäköisenä, että ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi tuomittavan valvontarangaistuksen käyttö jäisi vähäiseksi. Usein tuomittu, joka ei sovellu yhdyskuntapalveluun, ei sovellu valvontarangaistukseenkaan. Toisaalta valvontarangaistus on seuraamukseksi niin ankara, että niissä tilanteissa, joissa sen tuomitseminen ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi tulisi harkittavaksi, voitaisiin tuomita jo ehdoton vankeusrangaistus. Tarvetta lisätä valvontarangaistuksen oheisseuraamukseksi vähentää myös työryhmän esittämä uusi rangaistuslaji yhdistelmävankeus, joka ankaruudeltaan sijoittuu ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen väliin.

Poliisihallitus pitää ehdotusta valvontarangaistuksen lisäämistä ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi sinällään hyvänä, mutta toteaa, että oheisseuraamukseksi tuomittavasta valvontarangaistuksesta seuraavaa käytännön menettelyä tulisi selvittää tarkemmin.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue ei pidä valvontarangaistuksen käyttämistä oheisrangaistuksena hyvänä, koska rangaistuksen "sisäänajo" on vasta menossa ja koska sen toimeenpano selvitysvaiheineen on hyvin työläs.

Lapin yliopisto (professori Utriainen) ei tällä hetkellä kannata valvontarangaistuksen sijoittamista oheisseuraamukseksi. Tällaisia muutoksia olisi mahdollista tehdä vasta sitten, kun seuraamusjärjestelmän rakenne kokonaisuudessaan uudistettaisiin. Sinänsä olisi

kannatettavaa, että yhdyskuntapalvelusta, nuorisorangaistuksesta ja valvontarangaistuksesta tulisi todellisia vaihtoehtoja ja itsenäisiä rangaistuksia.

Suomen Lakimiesliitto toteaa, että nykyinen seuraamusjärjestelmä tuntee yhdyskuntapalvelurangaistuksen määräämisen ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi. Kyseistä seuraamusyhdistelmää on kuitenkin sovellettu käytännössä harvoin. Tällä perusteella toisen avoseuraamuksen eli valvontarangaistuksen lisäämiselle ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi ei vaikuttaisi olevan suurta käytännön tarvetta.

Valvontarangaistuksen käyttömahdollisuuden selvittäminen edellyttää välttämättä sekä perusteellista soveltuvuus selvitystä että toimeenpanosuunnitelman laatimista. Valvontarangaistuksen liittäminen ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi lisäisi täydentävästä lausumasta ilmenevällä tavalla merkittävästi sekä Rikosseuraamuslaitoksen että tuomioistuinten työmäärää ja pitkittäisi rikosprosessia. Ottaen huomioon ehdotetun seuraamusyhdistelmän todennäköisesti vähäinen käyttöala ja käyttötarve kyseisen seuraamusvaihtoehdon käyttöön ottamisesta saatavat hyödyt jäisivät todennäköisesti merkittävästi ehdotetusta järjestelmästä aiheutuvaa haittaa vähäisemmiksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits ry toteaa, että työryhmän esityksessä ei ole selvennetty, miten valvontarangaistuksen käyttö ehdollisen rangaistuksen oheisseuraamukseksi toteutettaisiin. Valvontarangaistuksen liittäminen ehdolliseen tuomioon tuottaa myös lisäkustannuksia, joita työryhmän työssä ei ole huomioitu.

Nykyisellään esimerkiksi valvontarangaistukseen on mahdollista sisällyttää päihdehoitoa. Käytännössä päihdehoitojen toteuttamisessa on ilmennyt jo nyt ongelmia, jotka johtuvat valtion ja kuntien kustannustenjaon epäselvyyksistä ja johtavat siihen, että päihdehoito ei toteudu rangaistus aikana. Toinen valvontarangaistukseen liittyvä ongelma on asunnottomuus ja asunnon epävarmuus, jotka estävät valvontarangaistukseen pääsyn.

Oikeusministeriön lainvalmisteluosasto katsoo, ettei ole helposti ennakoitavissa, toteutuuko tuomioistuinkäytännössä lainkaan esityksen se osa, jonka mukaan yli kahden mutta enintään kolmen vuoden vankeusrangaistuksia voitaisiin poikkeuksellisissa tapauksissa tuomita yhdistelmävankeutena. Ehdotuksen tämän osan toteutumisen epävarmuuden vuoksi todennäköiseltä lopputulokselta vaikuttaa vankimäärän nousu.

Lainvalmisteluosasto katsoo, että esityksen vaikutuksia on mietinnössä arvioitu varsin kapeasti vain vankiluvun kannalta. Ehdollisen rangaistuksen teho uusintarikollisuuden ehkäisemisessä perustunee varoitusvaikutuksen ohella pitkälti työ- ja perhesiteiden jatkuvuuteen – mietinnössä mainitun rangaistuksen varoitusvaikutuksen ohella. Sen sijaan lyhytkin ehdoton vankeusrangaistus voi johtaa opiskelupaikan menetykseen ja varsin suurella todennäköisyydellä työpaikan menetykseen. Yksinhuoltajien osalta laitosseuraamus saattaa merkitä erityisiä lastenhoitojärjestelyjä sosiaaliviranomaisten toimesta. Yhdistelmävankeuteen sisältyvän ehdottoman vankeuden edellä mainittujen sivukustannusten kokonaisvaikutuksia yhteiskunnalle on varsin vaikea arvioida, etenkin kun tulevan tuomitsemiskäytännön ennakointi on vaikeaa. Esityksen jatkovalmistelussa olisi kuitenkin aiheellista kiinnittää huomiota lyhyenkin ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon heijastus- ja kustannusvaikutuksiin muilla yhteiskunnan lohkoilla.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että yhdistelmävankeutta on esitykseen liitetystä laajennuksista huolimatta erittäin vaikeaa toteuttaa lisäämättä vankien määrää. Kohderyhmän määrittelyyn liittyy monia epävarmuuksia, ja vaikka yhdistelmävankeuden käyttöä ohjattaisiin työryhmän esityksen mukaisesti verrattain tarkasti, on kyseenalaista, miten sitä tuomioistuimikäytännössä käytettäisiin.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että seuraamusjärjestelmän on jatkossa kyettävä toimimaan taloudellisemmin. Voimavarojen kohdentamisratkaisujen tulisi siksi perustua huolelliseen arviointiin. Rikosseuraamuslaitoksen strategian yhtenä lähtökohtana on suunta avoimempaan ja vaikuttavampaan rangaistusten täytäntöönpanoon, mikä merkitsee samalla turvallisuuden ylläpitämistä taloudellisemmin. Tämän kehityslinjan kannalta olisi tärkeää välttää vankimäärän lisäyksen aiheuttamia kustannusvaikutuksia. Ongelmia ja resurssitarpeita voisi aiheuttaa myös täytäntöönpanojärjestelmän monimutkaistumisesta ja sen heijastumisesta valmisteilla olevaan tietojärjestelmään.

Vaasan hovioikeus pohtii sitä, onko seuraamusjärjestelmän laaventaminen perusteltua suhteellisen pienen kohderyhmän tarpeiden vuoksi, kun otetaan huomioon ehdotuksen taloudelliset näkökohdat ja työmäärän lisääntyminen osassa valtion virastoja. Ehdotuksen mukanaan tuomat säästöt ovat hovioikeuden käsityksen mukaan varsin epävarmoja.

Rovaniemen hovioikeus toteaa, että yhdistelmävankeuden lisäämisellä seuraamusjärjestelmään voi olla vankilukua lisäävä vaikutus, mikä sinänsä on vastoin nykyisiä tavoitteita. Yhdistelmävankeutta puoltavat seikat ovat kuitenkin vahvempia kuin sitä vastaan puhuvat seikat.

Oikeusrekisterikeskus katsoo, että erityisen merkittävä tässä yhteydessä on täydentävän lausuman antajien huoli kustannustehokkuudesta. On ennakoitavissa, että seuraamusjärjestelmän muuttuminen aikaisempaa monimutkaisemmaksi kasvattaa tietojärjestelmäkustannuksia.

Jos yhdistelmävankeutta koskevat säännökset päätetään toteuttaa, säännösten voimaantuloajankohta tulisi yhteensovittaa käynnissä olevien suurten oikeushallinnon tietojärjestelmähankkeitten kanssa. Yhdistelmävankeus tulisi siten huomioida ainakin AIPA ja Rise-ATJ hankkeissa.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalue katsoo, että työryhmän ehdotuksessa ei ole arvioitu rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta yhdistelmärankaistuksen vaikutusta työprosesseihin ja työmääriin. Ehdotus lyhyestä vankeudesta ehdollisen tuomion lisänä monimutkaistasi työprosesseja ja lisäisi työtä monessa eri vaiheessa. Rikosseuraamuslaitokselle on lisäksi tulossa uusia tehtäviä muun muassa ulosotosta. Uusista tehtävistä johtuvia työmääriä ja kustannuksia on vaikea ennakoida. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelle asetetut säästötavoitteet velvoittavat priorisoimaan ja organisoimaan uudelleen nykyisiä tehtäviä.

Suomen Asianajajaliitto yhtyy työryhmän kahden jäsenen täydentävään lausumaan siltä osin, kuin siinä on katsottu epävarmoiksi työryhmän arviot ehdotuksen vaikutuksista vankilukuun ja syntyviin kustannuksiin. Soveltamiskäytännön ennustaminen on käytännössä mahdotonta – aivan kuten työryhmän esityksessä on todettu – ja on todennäköistä, että yhdistelmävankeuden käyttöönotto lisää vankilukua työryhmän arvioita enemmän. Yhdistelmävankeuden tuomitseminen kaksi vuotta pidempien rangaistusten osalta on esityksessä rajattu ainoastaan poikkeustapauksiin, joten tätä kautta syntyvä vankiluvun vähentyminen olisi marginaalista.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN978-952-259-278-1 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi